

Ein cyf/Our ref: MA/DB/2844/25

Buffy Williams AS
Cadeirydd y Pwyllgor Plant a Phobl Ifanc

Jenny Rathbone AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol

27 Tachwedd 2025

Annywl Buffy and Jenny,

Ysgrifennaf atoch mewn ymateb i'ch llythyr dyddiedig 5 Tachwedd ynghylch yr wybodaeth ddiweddaraf am weithredu'r adroddiad "Os nad nawr, pryd? Diwygio radical ar gyfer plant a phobl ifanc sydd â phrofiad o fod mewn gofal".

Yn eich llythyr, gofynnwyd am yr wybodaeth ddiweddaraf ynghylch 20 Argymhelliad yr Adroddiad, gan gynnwys y rhai a dderbyniwyd, y rhai a dderbyniwyd yn rhannol, a'r rhai a wrthodwyd. Rwy'n falch o'r cynnydd rydym yn ei wneud ac amgaeaf yr wybodaeth ddiweddaraf am bob Argymhelliad sy'n dangos sut y mae'r Adroddiad hwn wedi sbarduno newid. Fodd bynnag, rydym hefyd yn cydnabod bod sawl haen i'r gwaith hwn a bod llawer o gyd-ddibyniaeth. Oherwydd hyn, bydd angen parhau â'r gwaith yn nhymer nesaf y Senedd.

Roedd eich llythyr hefyd yn canolbwyntio ar y defnydd o Orchmynion Amddifadu o Ryddid, a godwyd gan Ganolfan Gyfreithiol y Plant. Fel y nodwyd yn gywir yn eich adroddiad, mae data cyfyngedig ynghylch y Gorchmynion hyn mewn perthynas â phlant, a chytunwyd i ymchwilio ymhellach i hyn. Rydym wedi darparu'r wybodaeth ddiweddaraf am hyn o dan Argymhelliad 20. Fodd bynnag, mae hwn yn fater sy'n peri pryder imi ac rydym yn gweithio gydag eraill i ymdrin â hyn ymhellach. Mae hyn er mwyn sicrhau bod gennym ddata dibynadwy a gesglir yn rheolaidd am geisiadau ar gyfer Gorchmynion Amddifadu o Ryddid sy'n ymwneud â phlant o Gymru, yn benodol ceisiadau gan awdurdodau lleol. Rydym hefyd wedi ymrwymo i hyrwyddo dull gweithredu Cymru gyfan i leihau nifer y ceisiadau a wneir drwy fuddsoddi mewn ymyrraeth gynharach a chymorth therapiwtig priodol i blant a phobl ifanc y mae angen y lefel hon o gymorth arnynt.

Yn gywir,

Dawn Bowden AS/MS
Y Gweinidog Plant a Gofal Cymdeithasol
Minister for Children and Social Care

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Dawn.Bowden@llyw.cymru
Correspondence.Dawn.Bowden@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Adroddiad y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg – Os nad nawr, pryd?

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

Argymhelliad 1:

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth sy'n defnyddio'r dull deddfwriaethol a ddefnyddiwyd ar gyfer Deddf Lefelau Staff Nyrsio (Cymru) 2016 i osod dyletswydd ar awdurdodau lleol i gyfrifo uchafswm y llwythi achosion ar gyfer gweithwyr cymdeithasol plant sy'n galluogi gwaith cymdeithasol effeithiol, sy'n canolbwyntio ar berthnasoddedd, ac i gymryd pob cam rhesymol i gynnal y llwythi achosion hynny ar gyfer holl weithwyr cymdeithasol plant.

Ymateb Llywodraeth Cymru ar adeg adroddiad 2023: Gwrthod

- Rheolir llwythi achosion ar lefel weithredol, a dylid dyrannu achosion yn seiliedig ar wybodaeth, profiad a llwyth gwaith y gweithwyr cymdeithasol, a'r hyn sy'n bwysig i blant a theuluoedd. Mae cymhlethdod achosion yn amrywio'n sylweddol, ac felly gallai fod yn wrthgynhyrchol pennu uchafswm y llwythi achosion ar gyfer gweithwyr cymdeithasol.
- Mae Gofal Cymdeithasol Cymru eisoes yn cynnal ymarfer cwmpasu, sy'n edrych ar ddulliau cynllunio'r gweithlu ar draws pob un o'r 22 awdurdod. Mae hyn yn cynnwys cyfweiliadau â sefydliadau cenedlaethol allweddol a rhanddeiliaid, ac adolygiad o arferion gorau. Mae Gofal Cymdeithasol Cymru hefyd yn ymgymryd â gwaith i archwilio trefniadau hyfforddiant, cynefino a chymorth ar gyfer gweithwyr cymdeithasol newydd gymhwyso ledled Cymru. Mae'r canllawiau presennol ar gyfer [Y tair blynedd gyntaf o ymarfer gweithwyr cymdeithasol newydd gymhwyso \(gofalcymdeithasol.cymru\)](#) yn cynnwys cymhlethdod gwaith. Mae disgwyl adolygiad yn ddiweddarach eleni.
- I gydnabod y pwyntiau a godwyd yn yr adroddiad hwn sy'n ymwneud â llwythi achosion, bydd Llywodraeth Cymru, gan weithio gyda Gofal Cymdeithasol Cymru a rhanddeiliaid gwaith cymdeithasol eraill yn ystyried y ffordd orau o gefnogi'r gwaith o ddyrannu a rheoli llwythi achosion. Byddwn yn gweithio gydag awdurdodau lleol ac eraill sy'n cyflogi gweithwyr cymdeithasol i ddeall yn well sut maen nhw'n rheoli llwythi achosion ar hyn o bryd, gan gynnwys sefydliadau yng Nghymru a meysydd eraill lle mae polisïau o ran llwythi achosion eisoes ar waith, ac yn tynnu ar dystiolaeth o'r hyn sy'n gweithio.

Wrth wneud hynny, byddem yn ystyried sut i gefnogi'r hyn sy'n bwysig i blant a theuluoedd ac anghenion lles y gweithlu gwaith cymdeithasol.

Y diweddraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Gan weithio gyda Gofal Cymdeithasol Cymru a rhanddeiliaid gwaith cymdeithasol eraill, mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn ystyried sut orau i gynnal y gwaith o ddyrannu a rheoli llwythi achosion. Ar hyn o bryd, mae Gofal Cymdeithasol Cymru yn gweithio gyda phob un o'r 22 o Awdurdodau Lleol i ddatblygu cynlluniau gweithredu unigol i hybu eu cynnydd o ran cynllunio'r gweithlu ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys datblygu rhwydwaith o gysylltiadau arweiniol sy'n gyfrifol am gynllunio'r gweithlu, a hynny i alluogi cymorth gan gymheiriaid, dysgu gweithredol ac ystyried datblygu adnoddau cenedlaethol. Disgwylir i'r gwaith hwn ddod i ben yn y gwanwyn yn 2026.
- Rydym yn parhau i gynnal trafodaethau â gweithwyr cymdeithasol ynghylch yr heriau y maent yn eu hwynebu, gan gynnwys llwythi achosion. Bydd trafodaethau pellach yn cael eu cynnal yn y flwyddyn newydd, gan ofyn i'r gweithlu a rhanddeiliaid nodi pryderon, cryfderau ac arferion da presennol ledled Cymru. Wedyn, bydd y trafodaethau hyn yn llywio'r Cynllun Cyflawni Gweithlu Gwaith Cymdeithasol, a fydd yn nodi sut y byddwn yn mynd i'r afael â'r heriau a nodwyd. Disgwylir i'r gwaith hwn ddod i ben yn yr hydref yn 2026.

Argymhelliad 2.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru fynd ati ar unwaith i ddechrau ymgynghori ar gynllun digonolrwydd y gweithlu cynhwysfawr i lywio'r gwaith o ddatblygu a gweithredu deddfwriaeth ar uchafswm y llwythi achosion ar gyfer gweithwyr cymdeithasol plant. Dylai'r cynllun digonolrwydd dynnu ar ganfyddiadau adroddiadau a gwblhawyd yn ddiweddar ar y gweithlu gofal cymdeithasol, ac adeiladu arnynt, a dylai ystyried y canlynol:

- llwybrau i mewn i waith cymdeithasol, gan gynnwys prentisiaethau a mathau eraill o lwybrau galwedigaethol i gymhwyster;
- cyflog, telerau ac amodau, gan gynnwys dichonoldeb a manteision ymestyn gweithio hyblyg;
- llwybrau gyrfa, gan gynnwys sut i gadw ymarfer rheng flaen ochr yn ochr â chamu ymlaen i rôl reoli neu arbenigedd fel ffordd o gadw profiad llwyth achosion a blaenoriaethu amser cyswllt gyda theuluoedd; a

- dull cenedlaethol posibl o fynd i'r afael â chyflog ac amodau gweithwyr cymdeithasol, megis yr un sy'n goruchwyllo cyflogau ac amodau staff addysgu yng Nghymru, er mwyn sicrhau cysondeb ac uniondeb ar draws awdurdodau lleol.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Gwrthod

- Ar hyn o bryd, mae Gofal Cymdeithasol Cymru yn ymgynghori ar Gynllun Gweithredu Strategaeth y Gweithlu 2023-26 a fydd yn cefnogi'r gwaith o weithredu ail gam ei strategaeth 10 mlynedd ar gyfer y gweithlu, sef [Cymru Iachach: Ein Strategaeth Gweithlu ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol](#), sy'n cynnwys gweithwyr cymdeithasol. Mae'r ymgynghoriad yn caniatáu i weithwyr cymdeithasol a rhanddeiliaid gyfrannu at y materion allweddol sy'n effeithio arnynt, a rhoi adborth ynghylch ai'r blaenoriaethau arfaethedig yw'r rhai cywir. Mae [Cynllun Gweithlu ar gyfer Gwaith Cymdeithasol: 2022 i 2025](#) Gofal Cymdeithasol Cymru yn dehongli'r strategaeth ar gyfer gwaith cymdeithasol, ac yn ei rhannu'n gamau gweithredu a nodau. Caiff y Cynllun hwn ei adolygu'n flynyddol, a byddwn yn cynnwys adborth o'r ymgynghoriad ehangach â'r gweithlu.
- Mae strategaeth y gweithlu yn edrych ar gyflenwad a siâp y gweithlu, ac mae gwelliannau wedi'u gwneud mewn nifer o feysydd fel y cynnydd i'r fwsariaeth ar gyfer gweithwyr cymdeithasol. Mae Gofal Cymdeithasol Cymru yn gweithio gydag awdurdodau lleol i nodi dulliau cyfredol o gynllunio'r gweithlu ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol a meysydd sydd angen eu datblygu ar gyfer y dyfodol. Bydd y canfyddiadau hyn yn cael eu cyhoeddi yn ddiweddarach yn 2023. Mae gwaith cwmpasu hefyd yn cael ei wneud gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i archwilio dull mwy cyson o ymdrin â thelerau ac amodau gwaith cymdeithasol.
- Mae ystod eang o waith yn cael ei wneud i wella'r amodau gwaith, yr hyfforddiant a'r opsiynau ar gyfer gweithwyr cymdeithasol, megis y swyddi gwaith cymdeithasol cymwys (mynediad uniongyrchol) a noddir ar gyfer gweithwyr presennol i symud ymlaen i swyddi gwaith cymdeithasol, a llwybr ar gyfer ymarferwyr gwasanaethau cymdeithasol galwedigaethol i ennill cymhwyster ymarfer Gwaith Cymdeithasol. Byddwn yn parhau i fynd i'r afael â'r ffactorau uchod sy'n codi yn yr argymhelliad hwn gan weithio gyda'r rhanddeiliaid.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Gan weithio gyda Gofal Cymdeithasol Cymru a rhanddeiliaid gwaith cymdeithasol eraill, mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn ystyried sut orau i gynnal y gwaith o ddyrannu a rheoli llwythi achosion. Ar hyn o bryd, mae Gofal Cymdeithasol Cymru yn gweithio gyda phob un o'r 22 o Awdurdodau Lleol i ddatblygu cynlluniau gweithredu unigol i hybu eu cynnydd o ran

cynllunio'r gweithlu ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol. Mae hyn yn cynnwys datblygu rhwydwaith o gysylltiadau arweiniol sy'n gyfrifol am gynllunio'r gweithlu, a hynny i alluogi cymorth gan gymheiriaid, dysgu gweithredol ac ystyried datblygu adnoddau cenedlaethol. Disgwylir i'r gwaith hwn ddod i ben yn y gwanwyn yn 2026.

- Rydym yn parhau i gynnal trafodaethau â gweithwyr cymdeithasol ynghylch yr heriau y maent yn eu hwynebu, gan gynnwys llwythi achosion. Bydd trafodaethau pellach yn cael eu cynnal yn y flwyddyn newydd, gan ofyn i'r gweithlu a rhanddeiliaid nodi pryderon, cryfderau ac arferion da presennol ledled Cymru. Wedyn, bydd y trafodaethau hyn yn llywio'r Cynllun Cyflawni Gweithlu Gwaith Cymdeithasol, a fydd yn nodi sut y byddwn yn mynd i'r afael â'r heriau a nodwyd. Disgwylir i'r gwaith hwn ddod i ben yn yr hydref yn 2026.
- Mae'r Cynllun Gweithlu ar gyfer Gwaith Cymdeithasol: 2022 i 2025 yn dehongli'r strategaeth yn benodol ar gyfer gwaith cymdeithasol ac yn ei rhannu'n nodau a champau gweithredu. Caiff ei adolygu'n flynyddol ac mae Gofal Cymdeithasol Cymru wrthi'n datblygu Cynllun Cyflawni Gwaith Cymdeithasol 2026-2029. Bydd gweithgarwch ymgysylltu â rhanddeiliaid yn dechrau yn y gwanwyn/haf yn 2026 er mwyn llywio'r gwaith o ddatblygu cynllun cyflawni gwaith cymdeithasol wedi'i adnewyddu, a fydd yn cyd-fynd â'r Cynllun Cyflawni Gweithlu Gofal Cymdeithasol ehangach. Y nod yw cyhoeddi'r Cynllun Cyflawni Gwaith Cymdeithasol erbyn hydref 2026.
- Mae ystod eang o waith arall yn mynd rhagddo i wella'r amodau gwaith, hyfforddiant ac opsiynau gyrfa ar gyfer gweithwyr cymdeithasol. Mae'r rhain yn cynnwys y swyddi cymhwyso gwaith cymdeithasol a noddur (mynediad uniongyrchol) ar gyfer gweithwyr presennol i'w galluogi i symud ymlaen i swyddi gwaith cymdeithasol, a llwybr ar gyfer ymarferwyr gwasanaethau cymdeithasol galwedigaethol i ennill cymhwyster ymarfer Gwaith Cymdeithasol. Rydym hefyd wedi ymrwymo o hyd i ariannu'r fwsariaeth gwaith cymdeithasol. Mae data cynnar ar gyfer blwyddyn academiaidd 2025-26 yn dangos cynnydd yn y rhai sydd wedi manteisio ar y fwsariaeth.

Argymhelliad 3.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru lobïo Llywodraeth y DU i ddiwygio adran 4 o Ddeddf Cydraddoldeb 2010 i ychwanegu 'profiad o fod mewn gofal' fel nodwedd warchodedig.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Gwrthod

- Mae Deddf Cydraddoldeb (2010), sy'n pennu nodweddion gwarchodedig, yn fater sydd y tu hwnt i gymhwysedd deddfwriaethol Llywodraeth Cymru.
- Mae Llywodraeth Cymru yn ymwybodol o'r stigma a wynebir yn aml gan blant a phobl ifanc sydd â phrofiad o fod mewn gofal yn eu bywydau o ddydd i ddydd. Roedd hwn yn faes a drafodwyd gan Weinidogion gyda'r llysgenhadon ifanc yn yr uwchgynhadledd gyntaf ar gyfer plant a phobl ifanc mewn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal ym mis Rhagfyr, y llynedd. Wrth lofnodi datganiad yr uwchgynhadledd ar 10 Mai, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i weithio tuag ddileu'r stigma hwn.
- Y Siarter Rhianta Corfforaethol, a gyhoeddwyd ar 29 Mehefin, yw ein cam cyntaf tuag at gyflawni hyn. Un o brif egwyddorion y Siarter y bydd sefydliadau'n cofrestru i'w chyflawni yw "**Dileu Stigma** – byddwn yn cydnabod plant a phobl ifanc sydd â phrofiad o ofal am bwy ydyn nhw, nid dim ond oherwydd eu profiad o fod mewn gofal. Mae hyn oherwydd bod gan bob plentyn hawl i beidio â gorfod dioddef gwahaniaethu yn ei erbyn".

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Fel yr amlinellais yn fy llythyr dyddiedig 15 Ebrill 2024 at y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg, rydym yn cydnabod y stigma a deimlir gan rai plant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal yn eu bywydau bob dydd. Trwy'r Rhaglen Trawsnewid ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol Plant a'r Uwchgynadleddau Plant â Phrofiad o fod mewn Gofal, rydym wedi cynnal sgysiau uniongyrchol â phlant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal a chlywed safbwyntiau gwahanol yn ogystal â'r posibilrwydd o ganlyniadau anfwriadol a allai fod yn gysylltiedig â chyflwyno hyn. Yn benodol, o ran dynodi nodwedd warchodedig, clywsom am y posibilrwydd o atgyfnerthu stigma sy'n bodoli eisoes ymhlith rhai pobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal.
- Mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi awdurdodau lleol os ydynt yn dymuno cynnwys "profiad o fod mewn gofal" fel nodwedd warchodedig yn rhan o'i rôl fel rhiant corfforaethol, ac mae'n ymwybodol bod Casnewydd a Phen-y-bont ar Ogwr wedi gwneud hynny. Fodd bynnag, wrth roi'r polisi hwn ar waith, bydd angen i'r awdurdodau lleol fod yn ymwybodol bod

ystod o farn ar y mater hwn a'r posibilrwydd o ganlyniadau anfwriadol yn sgil dynodi profiad o fod mewn gofal fel nodwedd warchodedig.

- Yn gryno, rydym wedi parchu'r gwahanol safbwyntiau ar y mater hwn ac wedi clywed na fyddai pob plentyn a pherson ifanc â phrofiad o fod mewn gofal yn dymuno inni symud ymlaen â'r mater hwn gyda Llywodraeth y DU. Fodd bynnag, byddwn yn parhau â'r trafodaethau ac yn manteisio ar unrhyw ddysgu gan Gasnewydd a Phen-y-bont ar Ogwr fel y gallwn ddeall effaith cyflwyno "profiad o fod mewn gofal" fel nodwedd warchodedig.

Argymhelliad 4.

Fel rhan o'r diwygiadau ymbarél i rianta corfforaethol (gweler diwygiad radical #3), dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth sy'n gwneud darpariaeth benodol yn ymwneud â rhianta corfforaethol. Dylai'r ddeddfwriaeth:

- nodi pa gyrff sy'n cael eu hystyried yn 'rhieni corfforaethol', gan gynnwys o leiaf awdurdodau lleol, byrddau iechyd, ymddiriedolaethau'r GIG, Gweinidogion Cymru, Comisiynydd Plant Cymru, y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil a chyrrff eraill fel y gwêl Llywodraeth Cymru yn dda ar ôl ymgynghori;
- nodi'r dyletswyddau cyffredinol a osodir ar bob rhiant corfforaethol, gan gynnwys o leiaf ddyletswyddau i: baratoi a chyhoeddi cynlluniau sy'n ymwneud â'u gwaith fel rhieni corfforaethol; gweithio ar y cyd lle byddai gwneud hynny yn diogelu neu'n hyrwyddo lles y plentyn neu'r person ifanc; cyhoeddi adroddiadau ar sut y maent wedi arfer eu cyfrifoldebau rhianta corfforaethol; darparu gwybodaeth y gofynnir amdani yn rhesymol i Weinidogion Cymru; a dilyn canllawiau neu gyfarwyddiadau a gyhoeddir gan y Gweinidogion;
- cyd-fynd â dyletswyddau ac argymhellion rhianta corfforaethol penodol pellach yn erbyn yr adrannau perthnasol yn yr adroddiad hwn. Gweler: iechyd meddwl (isod), tai (tudalen 127) ac addysg uwch (tudalen 134).

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Bydd Llywodraeth Cymru yn annog pob corff cyhoeddus a phreifat i gofrestru i fod yn rhieni corfforaethol drwy'r Siarter Rhianta Corfforaethol a gyhoeddwyd ar 29 Mehefin. Ni fydd y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil yn darparu gwasanaethau'n uniongyrchol i bobl sydd â phrofiad o fod mewn gofal yn yr un modd â'r awdurdodau lleol, y byrddau iechyd lleol neu'r sefydliadau addysg uwch ac addysg bellach y bydd yn eu hariannu a'u rheoleiddio. Felly, mae cwestiwn ynghylch a fyddai'n gorff addas i fod yn 'rhiant corfforaethol' ar sail statudol fel y disgrifir yn yr adroddiad. Fodd bynnag,

bydd gan y Comisiwn ei gyfrifoldebau statudol ei hun ar gyfer plant a phobl ifanc sydd â phrofiad o fod mewn gofal (gweler yr ymateb i argymhelliad 27 isod), ac rydym yn rhagweld y bydd yn un o lofnodwyr y Siarter Rhianta Corfforaethol.

- I gefnogi'r Siarter, bydd Llywodraeth Cymru yn cryfhau canllawiau gan gynnwys pennod benodol ar rianta corfforaethol i gefnogi awdurdodau lleol yn eu rôl fel rhieni corfforaethol yn y Cod Ymarfer Rhan 6 (Plant sy'n derbyn gofal a phlant sy'n cael eu lletya) o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Yn ogystal, bydd gwaith yn cael ei wneud ar draws y llywodraeth i nodi pa rai o'r canllawiau y gellid eu cryfhau i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r Siarter gan gyrrff cyhoeddus ehangach.

Y diweddaraaf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i annog cyrff cyhoeddus, sefydliadau'r trydydd sector a sefydliadau preifat i ymrwymo i'r Siarter. Ein nod yw sicrhau bod pob sefydliad wir yn deall rhianta corfforaethol, gan ei arddel a'i roi ar waith, a darparu'r cymorth y mae ei angen ar blant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal er mwyn iddynt gael yr un cyfleoedd bywyd â phobl ifanc eraill yng Nghymru.
- Mae 68 o sefydliadau (ym mis Tachwedd 2025) wedi ymrwymo, gan gynnwys pob un o'r 22 o awdurdodau lleol a phob un o'r 7 bwrdd iechyd lleol.
- Gofynnwyd i'r holl sefydliadau a ymrwymodd i fod yn rhieni corfforaethol gwblhau addewid rhianta corfforaethol gan fanylu ar eu cynnig i bobl ifanc a'r egwyddorion o'r Siarter y maent yn gweithio i'w cyflawni.
- Ein bwriad yw i bobl ifanc adolygu sampl o'r addewidion a rhoi adborth i sefydliadau. Rydym yn gweithio gyda Lleisiau o Gofal Cymru i drefnu hyn.
- Rydym hefyd wedi bod yn gweithio i gryfhau'r canllawiau ar gyfer awdurdodau lleol drwy gynnwys pennod benodol ar Rianta Corfforaethol yng Nghod Ymarfer Rhan 6 (Plant sy'n derbyn gofal a phlant sy'n cael eu lletya) o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Daeth ymgynghoriad cyhoeddus 12 wythnos o hyd ar y cynnig i gynnwys pennod newydd i ben ar 27 Hydref ac mae dadansoddiad o'r ymatebion ar y gweill. Y bwriad yw gosod Cod diwygiedig gerbron y Senedd yn y flwyddyn newydd.

- Ochr yn ochr â llunio'r bennod ar rianta corfforaethol, ein bwriad yw cryfhau llais y plentyn yn y broses o gynllunio gofal a chymorth a lleoliadau yn y Cod Ymarfer. Bwriadwn hefyd ymateb i'r argymhellion gan blant â phrofiad o fod mewn gofal ynghylch symud lleoliadau a chyfarfodydd adolygu fel yr amlinellir yn adroddiad Lwc ac adborth o'r Uwchgynadleddau Plant â Phrofiad o fod mewn Gofal blynyddol.

Argymhelliad 5:

Fel rhan o'r diwygiadau ymbarél i rianta corfforaethol (gweler diwygiad radical 3), dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth sy'n rhoi i bob plentyn â phrofiad o fod mewn gofal yr hawl i gael gwasanaeth cymorth iechyd meddwl therapiwtig arbenigol. Dylai fod ganddynt yr hawl statudol i gael eu hanghenion wedi'u hasesu yn gyfnodol ac i'r anghenion hynny gael eu diwallu. Dylai'r gwasanaeth hwnnw fod ar gael o'r pwynt lle maent yn cael eu tynnu oddi ar eu rhieni geni i o leiaf y pwynt lle maent yn peidio â chael eu diffinio fel ymadawyr gofal. Dylai fod ar wahân ac yn annibynnol ar y gwasanaethau iechyd meddwl presennol, a dylai arbenigo mewn cymorth iechyd meddwl sy'n ystyriol o drawma.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbynn yn rhannol

- Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod effaith yr heriau sy'n wynebu plant sydd â phrofiad o fod mewn gofal, gan gynnwys y potensial i gael eu trawmateiddio ymhellach gan y systemau sydd yno i'w cefnogi os na ddarperir gwasanaethau'n effeithiol.
- safbwynt iechyd meddwl, mae gan bob plentyn yng Nghymru hawliau cyfartal i fynediad at wasanaethau cymorth iechyd meddwl therapiwtig arbenigol o dan ddeddfwriaeth iechyd meddwl gyfredol. Mae Mesur Iechyd Meddwl (2010) wedi sefydlu hawliau cadarnhaol i bobl sydd â phroblemau iechyd meddwl, p'un a ydynt wedi cael diagnosis ai peidio, gael cymorth yn ddigon cynnar er mwyn osgoi'r risg o'u hiechyd meddwl yn dirywio ymhellach.
- Fodd bynnag, rydym yn cydnabod y gall plant mewn gofal wynebu heriau ychwanegol a chymhleth mewn perthynas â'u hiechyd meddwl a'u lles ac mae angen gwneud mwy i ymyrryd yn gynnar ac atal, cyn belled ag y bo'n ymarferol, y nifer anghymesur o blant sy'n derbyn gofal sydd angen cymorth gan wasanaethau iechyd meddwl plant a'r glasoed (CAMHS) a chymorth iechyd meddwl arbenigol.

- Rydym wedi datblygu'r fframwaith NYTH, sef adnodd i helpu darparwyr gwasanaethau i ddatblygu a darparu gwasanaethau sy'n eu galluogi i "ddal ymlaen" ar fabanod, plant a phobl ifanc gyda chymorth oedolion y gellir ymddiried ynddynt, sydd wedi'u hyfforddi'n briodol, sy'n ystyriol o drawma ac sydd â mynediad rhwydd at arbenigedd. Nod y fframwaith yw creu dull system gyfan gyda gwasanaethau'n integreiddio ac yn gweithio gyda'i gilydd fel y gellir cydlynau adnoddau ac arbenigedd i nodi a darparu'r cymysgedd cywir o wasanaethau sydd eu hangen i ddiogelu iechyd a lles y plentyn hwnnw.
- Drwy fenter leol a chyda chefnogaeth y Gronfa Integreiddio Rhanbarthol rydym eisoes yn gweld rhai enghreifftiau rhagorol o wasanaethau'n dod at ei gilydd i ddarparu cefnogaeth gyfannol fel hyn.
- Mae gwaith bellach ar y gweill i ddatblygu manyleb gwasanaeth ar gyfer CAMHS a fydd yn nodi disgwyliadau'r llywodraeth ar gyfer CAMHS yng Nghymru, a sut mae'n gweithio gyda gwasanaethau eraill i sefydlu'r trefniadau angenrheidiol i ddarparu gofal integredig. Bydd y Fframwaith Cenedlaethol ar gyfer Gwasanaethau Plant yn nodi ein disgwyliadau tebyg ar gyfer awdurdodau lleol o ran integreiddio. Fel rhan o hyn a chan dynnu ar yr arferion gorau yr ydym eisoes yn eu gweld ledled Cymru, ein huchelgais yw y gallwn nodi dull cyson gan ddefnyddio egwyddorion allweddol NYTH o ddarparu gofal amserol, integredig sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn i bob plentyn sy'n derbyn gofal yng Nghymru.
- I grynhoi, mae gennym waith eisoes ar y gweill a fydd yn cryfhau cefnogaeth i blant a phobl ifanc, ond heb yr angen am ddeddfwriaeth newydd.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Rydym bellach wedi cyhoeddi ein [Strategaeth Iechyd Meddwl a Llesiant Meddyliol pob oed 2025 i 2035 | LLYW.CYMRU](#), sy'n amlinellu ein dull gweithredu ar gyfer cefnogi iechyd meddwl a llesiant meddyliol dros y 10 mlynedd nesaf. Mae'r strategaeth hon yn canolbwyntio ar bwysigrwydd gweithio ar draws llywodraeth ac mae hyn yn arbennig o bwysig wrth inni ystyried anghenion babanod, plant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal.
- Mae'r Fframwaith Cenedlaethol ar Ymarfer Amlasiantaethol ar gyfer Gwasanaethau Plant yng Nghymru hefyd wedi'i gyhoeddi, i geisio gwella cysondeb o ran ymarfer ledled Cymru a hybu ffordd o weithio sy'n seiliedig ar gryfderau ar draws asiantaethau sy'n darparu gwasanaethau i blant. Ochr yn ochr â'r Fframwaith Ymarfer Amlasiantaethol, rydym hefyd wedi cyhoeddi Canllawiau Ymarfer ar gyfer gwasanaethau sy'n darparu cymorth therapiwtig i blant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal. Mae'r Canllawiau Ymarfer yn cyfeirio'r gwasanaethau therapiwtig sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc

â phrofiad o fod mewn gofal i weithio mewn partneriaeth agosach ar draws iechyd, gofal cymdeithasol a'r trydydd sector i sicrhau bod plant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal yn cael cymorth therapiwtig sy'n ystyriol o drawma ar yr adeg iawn ac yn y ffordd sy'n iawn iddynt hwy. Mae'r gwaith hwn yn ategu'r gwaith sydd hefyd wedi'i gynnal i ddatblygu manyleb ar gyfer Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS) fel y cyfeiriwyd ato yn ein hymateb blaenorol.

- Mae'r fanyleb gwasanaeth cenedlaethol ar gyfer CAMHS yn nodi disgwyliad y Llywodraeth o ran gwasanaethau CAMHS yng Nghymru, a sut y maent yn gweithio gyda gwasanaethau eraill i sefydlu'r trefniadau angenrheidiol i ddarparu gofal integredig. Rydym hefyd wedi diwygio canllawiau i sicrhau nad yw plant â phrofiad o fod mewn gofal sy'n symud rhwng ardaloedd byrddau iechyd yn cael eu rhoi o dan anfantais a bod eu statws o ran amser aros yn parhau ar gyfer gwasanaethau CAMHS.
- Mae gwranddo ar leisiau'r rhai â phrofiad bywyd a chynnal hawliau plant yn ganolog i'n gwerthoedd craidd yn Llywodraeth Cymru. Mae'r canllawiau wedi'u llunio mewn ymateb i adborth a lleisiau plant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal a ddywedodd wrthym ni fod angen gwell mynediad arnynt at gymorth iechyd meddwl a llesiant. Mae'r canllawiau wedi'u cydlunio â rhanddeiliaid, gan gynnwys gofalwyr maeth, rhieni mabwysiadol ac ymarferwyr. Rhwng mis Tachwedd 2025 a mis Chwefror 2026, mae gweithdai yn cael eu hwyluso i hybu'r gwaith o weithredu'r canllawiau hyn gyda'r sector.
- Byddwn yn darparu'n rheolaidd yr wybodaeth ddiweddaraf ar weithredu'r Strategaeth Iechyd Meddwl a Llesiant Meddyliol, a disgwylir y diweddariad cyntaf ym mis Mai 2026.

Argymhelliad 6.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru nodi mewn canllawiau statudol, neu fel arall, y gofynion ar gyrff cyhoeddus perthnasol, y trydydd sector a darparwyr annibynnol i gasglu a chyhoeddi data ar bob agwedd ar y system ofal, yn ychwanegol at y data sydd eisoes yn cael ei gyhoeddi, gan gynnwys y bylchau data a amlygir yn yr adroddiad hwn. Rhaid ymgynghori â rhanddeiliaid yn cynnwys academyddion fel mater o flaenoriaeth i lywio'r hyn sydd ei angen. Dylai'r canllawiau fod yn sensitif i bryderon nifer o bobl â phrofiad o fod mewn gofal am eu statws gofal a'r stigma maent yn ei wynebu, a nodi'r canllawiau diogelu data arfer gorau yn unol â hynny. Dylai'r data gael ei wirio gan Lywodraeth Cymru, a chael ei gyhoeddi mewn fformat hygyrch bob chwarter o leiaf lle mae'n ymwneud â'r gweithlu gofal cymdeithasol, ac yn flynyddol o leiaf ar gyfer yr holl ddata arall.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Gwrthod

- Mae Llywodraeth Cymru yn cynnal ystod o ymarferion casglu data mewn perthynas â gofal cymdeithasol plant. Mae'n cynnal tri ymarfer casglu data bob blwyddyn. Mae dau ohonynt ar lefel unigol ac yn cwmpasu pob [plentyn sy'n derbyn gofal a chymorth](#) tra mae'r trydydd yn canolbwyntio'n benodol ar [blant sy'n derbyn gofal](#). Mae hefyd yn cynnal ymarfer casglu data mawr mewn perthynas â [pherfformiad a gweithgarwch](#) awdurdodau lleol, sy'n cynnwys dros 50 o eitemau data ar blant yn benodol. Bydd Arolygiaeth Gofal Cymru hefyd yn siarad â phlant ac yn archwilio eu profiadau fel rhan o'u harolygiadau.
- Ar hyn o bryd, mae Grŵp Cyflawni'r Rhaglen Trawsnewid Gwasanaethau Plant yn adolygu'r broses casglu data fel rhan o'i waith ar fetrigau ar gyfer gwasanaethau plant er mwyn mesur cynnydd yn fwy effeithiol wrth inni drawsnewid gwasanaethau plant yng Nghymru.

Y diweddaraaf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i gasglu ystod o ddata ynghylch gofal cymdeithasol plant, ac mae'n cyfarfod yn rheolaidd ag awdurdodau lleol a phartneriaid sectorau i adolygu a gwella'r gwaith o gasglu data. Ni chaiff y data ei gasglu'n uniongyrchol gan blant ond mae'n ddata gweinyddol a gesglir gan yr awdurdodau lleol wrth iddynt ddarparu gofal a chymorth. Fodd bynnag, mae'r holl ddata a gesglir yn cadw at arferion gorau a chanllawiau a ddarperir gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol a Gwasanaeth Ystadegol y Llywodraeth.
- Mae'r Swyddfa Genedlaethol Gofal a Chymorth yn parhau i ehangu'r ystod o ddata sydd ar gael i'r cyhoedd, ac mae'n bwriadu sicrhau bod data ychwanegol ar gael erbyn diwedd 2025/26. Gall hyn gynnwys data chwarterol neu fisol ynghylch capasiti gwasanaethau gofal cymdeithasol plant a'r galw amdanynt.

Argymhelliad 7.

Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth sy'n rhoi i bob rhiant geni â phrofiad o fod mewn gofal yr hawl statudol i gael cymorth cofleidiol dwys er mwyn lleihau'r risg y bydd plant yn cael eu tynnu o'u gofal. Dylai'r cymorth gynnwys eiriolaeth rhieni arbenigol i lywio'r systemau gofal cymdeithasol a llysoedd teulu, a dylid ei fodelu ar wasanaethau sy'n seiliedig ar dystiolaeth megis Project Unity NYAS. Dylai'r cymorth fod ar gael o'r sgan 12 wythnos o feichiogrwydd (neu'r pwynt cynharaf ar ôl 12

wythnos lle mae beichiogrwydd hyfyw yn cael ei gadarnhau). Os caiff plentyn ei dynnu oddi ar ei rieni geni yn y pen draw, dylai'r cymorth barhau y tu hwnt i dynnu'r plentyn i gefnogi'r rhieni geni i ddod i delerau â'u colled.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Mae Llywodraeth Cymru yn blaenoriaethu ymyrraeth gynnar ac atal fel rhan o waith y Bwrdd Plant a'r Rhaglen Trawsnewid Gwasanaethau Plant yng Nghymru, a bydd yn parhau i wneud hynny. Rydym yn gwybod bod prosiectau fel Project Unity yn chwarae rhan werthfawr wrth ddarparu cymorth emosiynol ac ymarferol i famau sydd â phrofiad o fod mewn gofal, ac mae Llywodraeth Cymru wedi gallu darparu cyllid blynyddol o £340,000 ar gyfer y rhaglen tan 2025, sy'n adlewyrchu ein hymrwymiad i gefnogi mamau sydd â phrofiad o fod mewn gofal a chadw teuluoedd gyda'i gilydd lle bynnag y bo modd.
- Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn yr argymhelliad mewn egwyddor a bydd yn ystyried ac yn archwilio'r gofynion fel rhan o gyflawni'r Rhaglen Trawsnewid.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Mae Llywodraeth Cymru wedi parhau i hyrwyddo a chefnogi ymyriadau ataliol i helpu teuluoedd i aros gyda'i gilydd. Mae cyflwyno gwasanaethau Eiriolaeth i Rien i ledled Cymru yn dystiolaeth o'n hymrwymiad i hyn.
- Ar hyn o bryd, mae Project Unity ar waith ym mhob un o'r 22 o awdurdodau lleol. Eleni, mae'r gwasanaeth wedi darparu ymyrraeth 1:1 i 135 o famau ifanc neu famau sy'n disgwyl, gan gynnig cymorth cofleidiol sy'n ystyriol o drawma i bob person sy'n cael cyfle i elwa ar y gwasanaeth.

Argymhelliad 8.

Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau mynediad cyffredinol, cenedlaethol at wasanaethau ar ffiniau gofal/ymyrraeth gynnar/ataliol llwyddiannus, megis Babi a Fi Barnardo's, sydd wedi dangos eu bod yn cynyddu'r tebygolrwydd y bydd plant yn gallu aros gyda'u rhieni geni. Hyd nes y bydd awdurdodau lleol yn gallu adennill manteision cost hirdymor y gwasanaethau hyn, dylai Llywodraeth

Cymru ddatblygu model ariannu cynaliadwy, hirdymor cenedlaethol ar eu cyfer, gan gydnabod eu potensial o ran budd ariannol ar draws gwahanol gyrff gwasanaethau cyhoeddus.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn ac yn cydnabod y gwaith cadarnhaol sy'n cael ei wneud gan wasanaethau ar ffiniau gofal, megis Babi a Fi, Reflect a Jig-So Barnardo's a'r budd y mae'r rhaglenni hyn yn ei gynnig i rieni newydd, gan gynnwys pobl ifanc sydd â phrofiad o fod mewn gofal. Bydd Llywodraeth Cymru yn adolygu'r gwerthusiad o'r prosiectau hyn wrth benderfynu ar y camau nesaf a'r hyn a gaiff ei gyflwyno yn y dyfodol.

Y diweddraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod effaith gadarnhaol gwasanaethau ar ffiniau gofal fel prosiectau Barnardo's Babi a Fi, Reflect, a Jig-So. Mae Gwasanaethau ar Ffiniau Gofal yn chwarae rhan hanfodol o ran helpu plant a theuluoedd, gan gynnwys rhieni newydd a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal. Yn rhan o'n hymrwymiad i sicrhau bod y gwasanaethau hyn yn addas i'r diben a bod gan deuluoedd ledled Cymru fynediad at ymyriadau cefnogol sy'n seiliedig ar dystiolaeth, rydym yn y broses o fapio argaeledd Gwasanaethau ar Ffiniau Gofal ledled Cymru.
- Yn y Gweithdy Amlasiantaethol i Blant a Theuluoedd a gynhaliwyd ym mis Medi 2025, gwnaethom dynnu sylw at rai o'r gwasanaethau hyn ac archwilio'r gwaith sy'n cael ei gynnal i gryfhau ymyrraeth gynnar. Roedd yn amlwg bod dyhead ymhlith arweinwyr y sector cyhoeddus i hyrwyddo gwell gweithio yn amlasiantaethol o fewn gwasanaethau plant.
- Yn sgil ein Rhaglen Trawsnewid, rydym wedi bod yn gweithio gyda rhanddeiliaid i gwblhau'r Fframwaith Ymyrraeth Gynnar ac Atal ar gyfer Babanod, Plant, Pobl Ifanc a Theuluoedd fel bod gennym fframwaith cyffredinol ar gyfer y system ledled Cymru. Bydd hyn yn rhan o Adroddiad Gwaddol y Rhaglen a fydd yn cael ei gyhoeddi cyn diwedd tymor y Senedd.

Argymhelliad 9.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Rhaid i Lywodraeth Cymru weithio gydag awdurdodau lleol, aelodau o'r farnwriaeth a rhanddeiliaid perthnasol eraill i gyflwyno model FDAC cyson ledled Cymru, yn amodol ar werthusiad llwyddiannus o gynllun peilot Caerdydd a Bro Morgannwg.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn

- Bydd Llywodraeth Cymru yn adolygu'r gwerthusiad o gynllun peilot Caerdydd a Bro Morgannwg i ystyried modelau cyflawni cynaliadwy ar gyfer cyflwyno cynllun o'r fath yn genedlaethol. Byddwn yn gweithio gydag awdurdodau lleol, aelodau o'r farnwriaeth a rhanddeiliaid perthnasol eraill i sicrhau bod partneriaid allweddol yn rhan o'r gwaith o gynghori ar y Llysoedd Teulu Cyffuriau ac Alcohol (FDAC) yng Nghymru yn y dyfodol, a phennu eu cwmpas.
- **Goblygiadau ariannol:** Oes, bydd unrhyw gostau ychwanegol yn sylweddol a bydd rhaid eu talu o gyllidebau presennol.

Y diweddaraaf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Yn dilyn gwerthuso'r cynllun peilot Llysoedd Teulu Cyffuriau ac Alcohol yng Nghaerdydd a Bro Morgannwg, sefydlwyd gweithgor i archwilio'r camau nesaf. Tynnodd papur trafod, a gymeradwywyd gan y Rhwydwaith Cyfiawnder Teulu ym mis Medi 2025, sylw at agweddau cadarnhaol Llysoedd Teulu Cyffuriau ac Alcohol a chynigiwyd ehangu dull gweithredu ar sail llys sy'n datrys problemau ar draws achosion gofal, y tu hwnt felly i achosion sy'n ymwneud â rhieni yn camddefnyddio sylweddau. Mae fy llythyr dyddiedig 16 Hydref 2025 at Gadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg yn rhannu papur trafod y gweithgor a'r camau nesaf ar gyfer y gwaith hwn.
- Rydym hefyd yn cynnal trafodaethau rheolaidd â'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ac Adran Addysg Llywodraeth y DU i sicrhau bod y gwaith yn cyd-fynd â datblygiadau yn Lloegr, o ystyried yr elfennau o Gyfiawnder Teuluol nad ydynt wedi'u datganoli.

Argymhelliad 10.

Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth i roi hawl statudol i rieni geni gael 'cynnig gweithredol' o weithiwr cymorth annibynnol pan fydd y plentyn yn cael ei roi ar y gofrestr amddiffyn plant neu ei wneud yn destun rhag-achos i'w cefnogi i gael mynediad at wasanaethau ymyrraeth gynnar a llywio'r system gofal cymdeithasol a llysoedd teulu. Os caiff plentyn ei dynnu oddi ar ei rieni geni yn y pen draw, dylai'r cymorth barhau y tu hwnt i dynnu'r plentyn i gyfeirio'r rhieni geni at wasanaethau a all eu helpu i ddod i delerau â'u colled.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Ar hyn o bryd, mae Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid blynyddol o £300,000 i'r Gwasanaeth Eiriolaeth Ieuencid Cenedlaethol i ddarparu Rhaglen Eiriolaeth Rhieni yng Ngwent, drwy ein Cynllun Grant Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy. Mae'r Rhaglen ynparu rhieni ag eiriolwyr sy'n eu cynorthwyo i ddeall y ddeddfwriaeth, y prosesau a'r systemau sydd ynghlwm â'r broses gofal ac amddiffyn plant. Yn ogystal, mae eiriolwyr yn helpu rhieni i gyfathrebu â gweithiwr cymdeithasol eu plentyn. Bydd y Rhaglen yn rhedeg tan 2025.
- Mae ein Rhaglen Lywodraethu yn nodi ein bod wedi ymrwymo i ehangu'r ddarpariaeth o wasanaethau eiriolaeth i gefnogi rhieni y mae eu plant ar gyrion gofal, gan helpu i osgoi'r angen am ymyrraeth gan wasanaethau cymdeithasol statudol, atal anghenion rhag gwaethygu a lleihau'r risg y bydd plant yn ymuno â'r system ofal.
- Rydym yn buddsoddi o leiaf £1.5 miliwn o gyllid dros y tair blynedd nesaf, drwy'r Gronfa Newid ar gyfer Plant sydd â Phrofiad o fod mewn Gofal. Bydd y cyllid hwn yn cael ei ddefnyddio i ehangu prosiectau presennol sy'n ymwneud ag eiriolaeth rhieni yn rhanbarthol ac i sicrhau bod gwasanaethau newydd yn cael eu sefydlu ym mhob un o'r saith rhanbarth yng Nghymru fel rhan o broses gyflwyno genedlaethol.
- Er mwyn helpu i ddarparu gwasanaethau'n gyson ar hyd a lled Cymru fel rhan o broses gyflwyno genedlaethol, rydym yn datblygu Fframwaith Cenedlaethol ar gyfer Eiriolaeth Rhieni gyda phartneriaid yn y trydydd sector. Mae hyn yn disgrifio meini prawf craidd y gwasanaeth y mae rhaid i bob rhanbarth eu cael ar waith.

- Mae llenyddiaeth academiaidd ac adroddiadau cynnar yn dangos bod eiriolaeth rhieni yn llwybr addawol i leihau nifer y plant sy'n derbyn gofal. Byddwn yn defnyddio'r gwersi a ddysgwyd o'r fenter yng Ngwent ac o'r broses gyflwyno genedlaethol i benderfynu a ddylid rhoi mynediad cyffredinol at eiriolaeth rhieni.

Y diweddraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Mae Llywodraeth Cymru yn falch o gadarnhau bod gwasanaethau eiriolaeth i rieni bellach ar gael ym mhob rhanbarth yng Nghymru, gyda thri darparwr yn eu darparu sef NYAS, TGP, a Mental Health Matters. Yn 2025-26, dyrannodd Llywodraeth Cymru gyllid gwerth £803,399 i'r gwasanaethau hyn.
- Mae Llywodraeth Cymru yn gryf o blaid gwasanaethau eiriolaeth i rieni, gan gydnabod ymchwil ddiweddar yn dilyn gwerthusiad dulliau cymysg CASCADE. Dangosodd yr ymchwil hon fod eiriolaeth yn helpu rhieni i deimlo fel eu bod yn cael eu clywed, yn gwella'r ymwneud â gweithwyr cymdeithasol, ac yn gallu cryfhau'r cydweithio yn ystod prosesau amddiffyn plant.
- Yn rhan o'n camau nesaf o ran eiriolaeth i rieni, byddwn yn ceisio sefydlu Fforwm Eiriolaeth i Rieni a sefydlu fframwaith clir sy'n cynnwys maen prawf hygyrchedd i sicrhau bod cynnig cyson o eiriolaeth ar gael ar draws pob rhanbarth.

Argymhelliad 11.

Dylai Llywodraeth Cymru gomisiynu adolygiad annibynnol o effeithiolrwydd ac argaeledd lleoliadau asesu rhianta. Dylai'r adolygiad ystyried moeseg, defnydd a gwerth am arian lleoliadau preswyl a lleoliadau maethu rhiant a phlentyn, a nodi pa newidiadau y gellir eu gwneud i wella'r broses i deuluoedd, ac unrhyw rwystrau sydd angen eu goresgyn er mwyn cymryd y camau hynny. Dylai'r adolygiad annibynnol gyflwyno ei adroddiad erbyn mis Rhagfyr 2023 fan bellaf.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i weld plant a phobl ifanc yn byw'n ddiogel gyda'u teuluoedd, gyda llawer llai yn gorfod mynd i ofal o gwbl. I'r plant hynny sy'n mynd i ofal, rydym am i'w harhosiad fod mor fyr ag sy'n gydnaws â diwallu eu hanghenion, yn agos at eu cartref a chyda chysylltiadau cryf â'u cymuned leol. Er mwyn cyflawni hyn, ac er mwyn sicrhau rhwydwaith cynaliadwy o ddarpariaeth, rhaid i siâp, graddfa a strwythur y trefniadau presennol ar gyfer llety a

chymorth i blant a phobl ifanc newid yn sylfaenol i sicrhau bod darpariaeth sefydlog, integredig ac atebol yn lleol yn cael ei datblygu. Bydd hyn yn cynnwys modelau gofal, cymorth cofleidiol a modelau perchnogaeth.

- Yn ystod tymor y Senedd hon, fel rhan o'r gwaith hwn, byddwn yn adolygu'r trefniadau ar gyfer lleoliadau asesu rhianta yng Nghymru, gan gynnwys effeithiolrwydd, argaeledd a modelau perchnogaeth.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Yn rhan o'n hymrwymiad i drawsnewid gwasanaethau plant, mae gwaith yn parhau i fynd rhagddo ar draws awdurdodau lleol i adeiladu rhwydwaith cynaliadwy o ddarpariaethau ac i newid ffurf, graddfa a strwythur y trefniadau presennol ar gyfer llety a chymorth i blant a phobl ifanc.
- Mae'r gwaith hwn yn cynnwys asesiad o'r ddarpariaeth o leoliadau rhieni a phlant ledled Cymru, ac mae cyllid Llywodraeth Cymru yn cael ei dargedu i gryfhau a gwella digonolrwydd ar lefel ranbarthol a chenedlaethol, gan ganolbwyntio'n benodol ar recriwtio a meithrin gofalwyr maeth rhieni a phlant.

Argymhelliad 12.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth i ddarparu hawl statudol i blant mewn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal i gymorth eiriolaeth annibynnol, hirdymor ar sail 'optio allan'. Dylid neilltuo eiriolwr i bob plentyn pan fydd yn mynd i mewn i'r system ofal i ddarparu cymorth eiriolaeth hirdymor ar draws ystod o faterion, a dylai barhau hyd nes y bydd y plentyn yn peidio â bod yn 'ymadawr gofal'. Gallai plant a phobl ifanc optio allan (ac yna optio i mewn yn ddiweddarach) os dymunant, ond rhaid iddynt fod ag eiriolwr neu ddarparwr penodedig bob amser yn ystod eu cyfnod mewn gofal.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Gwrthod

- Mae ein Dull Cenedlaethol ar gyfer Eiriolaeth Statudol eisoes yn darparu hawl statudol i gymorth eiriolaeth annibynnol, hirdymor sy'n galluogi plant mewn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal i allu optio i mewn ac allan fel y dymunant. Caiff hyn ei fonitro gan y Fforwm Darparwyr Cenedlaethol dan gadeiryddiaeth Llywodraeth Cymru.
- Un o elfennau craidd y Dull Cenedlaethol yw'r Cynnig Gweithredol sy'n darparu hawl hirdymor absoliwt i eiriolaeth gan Eiriolwr Proffesiynol Annibynnol statudol fel rhan o lwybr clir a chyson i ddarparu eu hawliau. Mae'r llwybr hwn wedi'i nodi'n fanwl yn yr [adroddiad Etifeddiaeth](#) a gyhoeddwyd gan y Grŵp Gorchwyl a Gorffen Eiriolaeth yn haf 2022. Mae'n sicrhau bod gweithwyr cymdeithasol yn hysbysu plant am eu hawl i eiriolaeth, yn eu helpu i ddeall pwysigrwydd a manteision eiriolaeth a chyda chaniatâd y plentyn, mae'n hwyluso cyswllt annibynnol rhwng y plentyn a'r gwasanaeth eiriolaeth.
- Mae'r gwasanaeth eiriolaeth yn cysylltu'n annibynnol â'r plentyn i gwrdd â nhw ac i wneud y Cynnig Gweithredol cyn cadarnhau gyda'r awdurdod lleol a yw'r cynnig wedi'i dderbyn neu ei wrthod. Mae'r adroddiad Etifeddiaeth yn glir ac yn cadarnhau nad '*...yw optio allan yn golygu nad oes gan y plentyn neu'r person ifanc hawl i eiriolwr mwyach. Os bydd y plentyn neu'r person ifanc yn penderfynu maes o law ei fod eisiau eiriolaeth, bydd y gweithiwr cymdeithasol yn rhoi ei fanylion i'r gwasanaeth eiriolaeth i drefnu cyfarfod cychwynnol gyda'r plentyn neu'r person ifanc*'.
'
- Rydym yn cytuno'n llwyr â datganiad y Pwyllgor bod rhaid i leisiau plant gael eu clywed. Rydym yn rhannu'r safbwynt hwnnw ac yn parhau i archwilio sut y gallwn barhau i weithio i sicrhau bod y lleisiau hynny'n cael eu clywed. Bydd y Siarter Rhianta Corfforaethol yn chwarae rhan hanfodol wrth hyrwyddo lleisiau plant a'r Cynnig Gweithredol fel rhan o'r Dull Cenedlaethol.

Y diweddaraaf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Mae ein Dull Cenedlaethol ar gyfer Eiriolaeth Statudol eisoes yn darparu hawl statudol i gymorth eiriolaeth annibynnol hirdymor sy'n sicrhau bod plant mewn gofal a phobl ifanc sy'n gadael gofal yn gallu optio i mewn ac optio allan fel y dymunant. Mae hyn yn parhau i gael ei fonitro gan fforwm y Dull Cenedlaethol ar gyfer Eiriolaeth Statudol sy'n cyfarfod dwywaith y flwyddyn o dan gadeiryddiaeth Llywodraeth Cymru. Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn aelod o'r Fforwm Darparwyr Cenedlaethol sy'n cyfarfod bob chwarter â darparwyr gwasanaethau eirioli.

- Elfen graidd o'r Dull Cenedlaethol yw'r Cynnig Gweithredol sy'n darparu hawl hirdymor diamed i eiriolaeth gan Eiriolwr Proffesiynol Annibynnol statudol a hynny yn rhan o lwybr clir a chyson i gyflawni eu hawliau a'u hawlogaethau. Mae'r llwybr hwn wedi'i nodi'n fanwl yn yr [Adroddiad Gwaddol](#) a gyhoeddwyd gan y Grŵp Gorchwyl a Gorffen ar Eiriolaeth yn yr haf yn 2022. Mae'n sicrhau bod gweithwyr cymdeithasol yn rhoi gwybod i blant am eu hawl i eiriolaeth, yn eu helpu i ddeall pwysigrwydd a manteision eiriolaeth, a chyda cydsyniad y plentyn, yn hwyluso cyswllt annibynnol rhwng y plentyn a'r gwasanaeth eirioli.
- Mae'r gwasanaeth eirioli yn gwneud cyswllt annibynnol â'r plentyn i gynnig cyfarfod ag ef, i wneud y Cynnig Gweithredol ac yna chadarnhau â'r awdurdod lleol a yw'r cynnig wedi'i dderbyn neu beidio. Mae'r Adroddiad Gwaddol yn glir ac yn cadarnhau'r canlynol; *"Nid yw optio allan yn golygu nad oes gan y plentyn neu'r person ifanc hawl i eiriolwr mwyach. Os bydd y plentyn neu'r person ifanc yn penderfynu maes o law ei fod eisiau eiriolaeth, bydd y gweithiwr cymdeithasol yn rhoi ei fanylion i'r gwasanaeth eiriolaeth i drefnu cyfarfod cychwynnol gyda'r plentyn neu'r person ifanc."*
- Sefydlodd fforwm y Dull Cenedlaethol ar gyfer Eiriolaeth Statudol ddau grŵp gorchwyl a gorffen ym mis Medi 2025. Sefydlwyd y grŵp cyntaf i edrych ar wella'r broses o gasglu data ynghylch y 'Cynnig Gweithredol' a datblygu'r dangosyddion perfformiad presennol i gael gwybodaeth bellach ar gyfraddau'r nifer sy'n manteisio ar y cynnig yn ogystal â gwell dealltwriaeth ynglŷn â pham nad yw'r cynnig yn cael ei dderbyn gan blant a phobl ifanc.
- Mae'r ail grŵp gorchwyl a gorffen yn adolygu'r Pecyn Cymorth Ystod a Lefel a gomisiynwyd yn flaenorol gan Lywodraeth Cymru. Mae'r pecyn cymorth hwn yn cynorthwyo awdurdodau lleol a darparwyr gwasanaethau eirioli i rag-weld dyraniad gwasanaeth eirioli yn seiliedig ar nifer y plant a phobl ifanc yn yr ardal â phrofiad o fod mewn gofal, nifer y plant a phobl ifanc ar y Gofrestr Amddiffyn Plant, a nifer y plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal a chymorth. Gofynnwyd i'r grŵp gorchwyl a gorffen adolygu'r pecyn cymorth hwn a gwneud argymhellion i Lywodraeth Cymru ar sut y gellir ei symleiddio a'i ddiweddarau.
- Rydym wedi ymrwymo i sicrhau bod lleisiau plant yn parhau i gael eu clywed, ac mae'r Fforwm Cenedlaethol yn parhau i ystyried ffyrdd o wella'r cynnig a sicrhau bod gan bob plentyn a pherson ifanc cymwys wybodaeth am ei hawl i eiriolaeth.

Argymhelliad 13.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod pob plentyn mewn cartref gofal preswyl yng Nghymru yn cael mynediad at eiriolaeth breswyl ac eiriolaeth unigol drwy:

- ddiwygio'r trefniadau sydd ar waith o dan Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2016 i wneud darparu eiriolaeth breswyl ym mhob cartref plant (gan ddarparu'r eiriolaeth cofrestredig dan gontract) yn ofyniad cofrestru fel darparu'r cartrefi gofal plant yng Nghymru.
- gweithio gyda llywodraethau eraill y DU yn ôl yr angen i sicrhau bod pob plentyn sy'n hanu o'r tu allan i Gymru, ond sydd wedi'i leoli mewn cartref gofal preswyl yng Nghymru, yn cael cynnig eiriolwr unigol.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Gwrthod

- Mae ein Dull Cenedlaethol ar gyfer Eiriolaeth Statudol yn rhoi mynediad at eiriolwr i bob plentyn sy'n derbyn gofal preswyl yng Nghymru a'r tu allan i Gymru. Mae Llywodraeth Cymru wedi ailddatgan yn gyson bod eiriolaeth yn hanfodol i amddiffyn hawliau plant a phobl ifanc ac i sicrhau bod eu barn, eu dymuniadau a'u teimladau yn cael eu clywed a'u parchu ac yr ymatebir iddynt. Rydym wedi ymgorffori'r hawliau hynny yn ein deddfwriaeth a'n canllawiau ar draws portffolios y Gweinidogion ac wedi cydgynhyrchu trefniadau partneriaeth sy'n rhoi'r hawliau hynny ar waith drwy ein Dull Cenedlaethol ar gyfer Eiriolaeth Statudol i sicrhau y gellir cyflawni ein disgwyliadau a rennir.
- Mae ein Dull Cenedlaethol yn cynnwys Cynnig Gweithredol clir a diamwys o eiriolaeth i bob plentyn mewn gofal, nid yn unig y rhai mewn lleoliadau preswyl, ond hefyd y rhai mewn trefniadau maethu neu ofal gan berthynas. Mae ein Dull Cenedlaethol hefyd yn sicrhau'r un hawliau i Eiriolaeth Broffesiynol Annibynnol i'r rhai a allai fod yn destun trefniadau neu ymholiadau diogelu, yn ogystal â phob plentyn a pherson ifanc fel rhan o ddyletswyddau ehangach awdurdodau lleol i ddarparu gofal a chymorth iddynt o dan ein Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.
- Gall eiriolaeth dda gael effaith ddofn ar fywydau plant a phobl ifanc. Drwy Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru), rydym wedi datblygu a chyflwyno disgrifyddion clir i reoleiddio Eiriolaeth Broffesiynol Annibynnol sy'n rhagnodi safonau ynghylch y gwasanaeth a ddarperir yn ogystal â'r darparu'r gwasanaeth a'r unigolyn cyfrifol. Rydym wedi sefydlu a chyflwyno systemau eraill i alluogi i blant gael eu clywed ac i'w barn, eu dymuniadau a'u teimladau gael eu gweithredu arnynt. Rydym yn gweithio i gryfhau rôl y Rhiant Corfforaethol drwy'r Siarter Rhianta Corfforaethol a gyhoeddwyd ar 29 Mehefin. Mae gan bob plentyn sy'n derbyn gofal Swyddog Adolygu Annibynnol i wrando arnynt a gweithredu fel eu hyrwyddwr personol wrth ddwyn gweithwyr proffesiynol a gwasanaethau i gyfrif a sicrhau bod y dyletswyddau sy'n ddyledus i'r plant hynny'n cael eu cyflawni'n gynhwysfawr ac yn gyson.

- Fodd bynnag, bydd Llywodraeth Cymru yn trafod darpariaeth eiriolaeth gyda llywodraethau eraill y DU i sicrhau bod pob plentyn sy'n byw y tu allan i Gymru ond sy'n cael ei leoli mewn cartref gofal preswyl yng Nghymru yn cael cynnig eiriolwr unigol.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Yn sgil Deddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru), rydym wedi datblygu a chyflwyno disgrifyddion clir er mwyn rheoleiddio darpariaeth Eiriolwyr Proffesiynol Annibynnol gan ragnodi safonau'r gwasanaeth a ddarperir ond hefyd safonau'r darparwr gwasanaeth a'r unigolyn cyfrifol. Cafodd y ddau ddarparwr gwasanaeth eirioli yng Nghymru, sef NYAS a Tros Gynnal Plant, eu harolygiadau cyntaf yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, gyda chanlyniadau cadarnhaol. Rydym wedi myfyrio ar y cyd o ran yr hyn a ddysgwyd o'r broses hon.
- Rydym wedi sefydlu a chyflwyno mecanweithiau eraill i sicrhau y gwrandewir ar blant ac y gweithredir ar eu barn, eu dymuniadau a'u teimladau. Mae gan bob plentyn sy'n derbyn gofal Swyddog Adolygu Annibynnol i wrando arno a gweithredu fel ei hyrwyddwr personol wrth ddwyn gweithwyr proffesiynol a gwasanaethau i gyfrif. Mae rôl y Swyddog Adolygu Annibynnol hefyd yn cynnwys sicrhau y caiff y dyletswyddau sy'n berthnasol i'r plant hynny sy'n derbyn gofal eu cyflawni mewn modd trylwyr a chyson. Gall Swyddog Adolygu Annibynnol hefyd wneud cais i'r plentyn gael Ymwelydd Annibynnol.
- Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol yng Nghymru sicrhau bod gan bob plentyn sy'n derbyn gofal hawl i Ymwelydd Annibynnol. Mae'r gofyniad wedi'i gynnwys yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014). Mae Ymwelydd Annibynnol yn wirfoddolwr sy'n ymweld â phlentyn neu berson ifanc sy'n derbyn gofal ac yn meithrin perthynas ag ef. Yn aml, mae plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal wedi wynebu trawma a diffyg perthnasoedd cyson ag oedolion.
- Mae'n bosibl mai'r Ymwelydd Annibynnol yw'r unig oedolyn cyson sydd ganddynt yn eu bywyd. Mae rôl unigryw Ymwelydd Annibynnol yn galluogi plant a phobl ifanc i gael o leiaf un berthynas gyson, y gellir ymddiried ynddi, sy'n cael ei meithrin dros amser. Bydd yr Ymwelydd Annibynnol yn ymdrechu i ddod yn oedolyn sefydlog ym mywyd y plentyn, a pharhau felly,

hynny yw, yn oedolyn nad yw'n newid pan fydd lleoliadau neu weithwyr cymdeithasol yn newid. Bydd hefyd yn canolbwyntio ar y plentyn bob amser.

Argymhelliad 14.

Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda Gofal Cymdeithasol Cymru i ariannu a darparu (gan gynnwys deddfu yn ôl yr angen) cofrestr genedlaethol o ofalwyr maeth, i'w chynnal gan Gofal Cymdeithasol Cymru. Dylai'r gofrestr nodi manylion am statws cymeradwyo gofalwyr maeth, dyddiad adolygu'r gymeradwyaeth, lleoliad yr awdurdod lleol, nifer y lleoliadau ac a ydynt yn awdurdod lleol neu'n ddarparwr annibynnol. Dylid datblygu'r gofrestr honno law yn llaw â rhanddeiliaid allweddol, megis y Rhwydwaith Maethu, a dylai gynnwys ymgynghoriad trylwyr â gofalwyr maeth a darparwyr gwasanaethau maethu ledled Cymru.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod y manteision posibl sy'n gysylltiedig â chofrestr genedlaethol o ofalwyr maeth ac felly mae'n rhywbeth y mae'n awyddus i'w archwilio gyda'r sector.
- Byddai cofrestr genedlaethol yn codi statws gofalwyr maeth yn y tîm o amgylch y plentyn, gan ganiatáu i'r rôl gael ei chydabod a'i gwerthfawrogi yn y sector a chan y cyhoedd. Mae hyn yn arbennig o bwysig gan fod Llywodraeth Cymru yn cydnabod bod gofalwyr maeth yn rhan bwysig o'r tîm gofal cymdeithasol sy'n cefnogi'r plentyn neu'r person ifanc. Bydd hefyd yn mynd i'r afael â'r anhawster y mae gofalwyr maeth yn ei brofi wrth symud o un gwasanaeth i'r llall, drwy gynnig dull llai biwrocrataidd o drosglwyddo, gan leihau dyblygu ac oedi, a bydd yn cynnig mecanwaith diogelu cadarn a fydd yn amlinellu addasrwydd parhaus gofalwr maeth i faethu.
- Fodd bynnag, mae cyflwyno cofrestr o'r fath yn gymhleth a bydd angen ei chynnal mewn modd amserol a rheoledig ochr yn ochr â sicrhau y gellir rhoi adnoddau priodol ar ei chyfer. Mae trafodaethau cychwynnol â'r Rhwydwaith Maethu wedi cael eu cynnal a'r cam nesaf yw cynnal ymarfer cwmpasu i sefydlu ar ba ffurf y gallai cofrestr genedlaethol yng Nghymru fod, unrhyw ofynion deddfwriaethol ac ymarferoldeb ei gweithredu. Gwneir hyn mewn ymgynghoriad â'n partneriaid statudol a'n trydydd sector, gofalwyr maeth a defnyddwyr gwasanaethau.

Y diweddaraaf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Rydym yn parhau i ystyried cyflwyno cofrestr genedlaethol o ofalwyr maeth yng Nghymru. Cafodd y mater hwn ei gynnwys yn ein hymgyngoriad diweddar ar fabwysiadu, maethu a gofal a gan berthynas, a ddaeth i ben ar 27 Hydref. Roedd yr ymgynghoriad yn ceisio barn ar sut y gallai cofrestr wella tryloywder, cludadwyedd ar gyfer gofalwyr maeth, a diogelu, yn ogystal â darparu data cenedlaethol i gynorthwyo gwaith cynllunio a rhagolygon. Rydym wrthi'n dadansoddi'r ymatebion i'r ymgynghoriad, a byddant yn cael eu cyhoeddi yn gynnar yn 2026.

Argymhelliad 15.

Rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau bod adolygiad o gronfa ddata ar-lein '4C' yn cael ei gynnal, sy'n cynnwys rhanddeiliaid allweddol ac ymarferwyr rheng flaen, i nodi a gweithredu gwelliannau i'r gronfa ddata er mwyn symleiddio'r broses o gomisiynu lleoliadau.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbynn yn rhannol

- Datblygwyd yr Adnodd Cymorth Comisiynu ar gyfer Plant (CCSR) i ddechrau gan Lywodraeth Cymru gyda Data Cymru yn 2005 fel llyfrgell cronfa ddata ar gyfer chwilio am ddarparwyr. Yn 2012, dewisodd Consortïwm Comisiynu Cymru ar gyfer Plant (4Cs) lwyfan CCSR gan ei fod yn llwyfan Cymreig parod gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru – a ddatblygwyd ganddi, sy'n eiddo iddi ac yn ei cael ei rheoli ganddi – y gellid ei ddatblygu i ddiwallu anghenion comisiynu, contractio a chaffael. Datblygodd borth e-dendro i ddarparu'r Fframwaith Cymru Gyfan (gofal preswyl a maeth) ac i ddarparu'r gallu i ganfod a chydweddu lleoliadau.
- Mae'r rhan hon o system CCSR yn haen o fynediad cyfyngedig i ddarparwyr Awdurdodau Lleol a Fframwaith yn unig, wedi'u gwerthuso a'u sicrhau o ran ansawdd gan y Consortïwm, y mae'n ofynnol iddo, o dan Fframwaith Cymru Gyfan, ddiweddarau gwybodaeth am ofalwyr maeth, lleoliadau gofal a lleoedd gwag. Mae hyn yn effeithiol ac yn cael ei adolygu fel rhan o o'r drefn ddyddiol o reoli'r contract.
- Mae CCSR yn darparu manylion pob gofalwr maeth sy'n ddarparwr ar y Fframwaith Cymru Gyfan ynghyd â lleoedd gwag, a manylion cyfatebol holl lleoliadau a lleoedd gwag gofal preswyl y Fframwaith. Caiff hyn ei fonitro gan y Consortïwm / Data Cymru ac mae'n gyfredol. Mae hefyd yn cynnwys adroddiadau arolygu darparwyr y Fframwaith gan Arolygiaeth Gofal

Cymru a datganiad o ddibenion darparwyr. Mae gan CCSR y gallu i bob awdurdod lleol ychwanegu ei holl ddarpariaeth gofalwyr maeth a lleoliadau preswyl yn gyfrinachol ac yn ddiogel i'r system.

- Mae CCSR hefyd yn darparu manylion gofalwyr maeth gan nifer bach o asiantaethau eraill nad ydynt ar y Fframweithiau ond sy'n dal i weld budd tanysgrifio i'r gwasanaeth (darparwyr nad ydynt ar fframwaith) ond mae'r ffi danysgrifio flynyddol y mae'n rhaid iddynt ei thalu am y gwasanaeth yn rhwystr i rai darparwyr llai rhag defnyddio'r system.
- Gan fod hyn wedi cyfyngu ar fynediad, ni fyddai gan lawer o ddarparwyr a allai fod wedi cyfrannu at drafodaethau'r pwyllgor fynediad at yr elfen hon o'r gronfa ddata ac felly mae'n bosibl na fyddant yn gwbl glir am ei swyddogaethau na natur fyw ei ddefnydd bob dydd. Fodd bynnag, byddai ganddynt fynediad i'r llyfrgell adnoddau lefel uchel sy'n uwch na modiwl tendro'r Consortiwm ac sy'n weladwy i ystod ehangach o randdeiliaid. Mae'r llyfrgell yn rhan o raglen ailddatblygu i'r dyfodol a fydd yn cael ei llywio ar sail barn rhanddeiliaid.
- Er mwyn cefnogi gweithredu pellach, bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried hefyd a fyddai hi'n ymarferol gorfodi pob asiantaeth faethu i gofrestru ar CCSR fel rhan o'u cofrestriad o dan y Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol. Byddai angen i'r gwaith hwn gyd-fynd â'n hystyriaeth ynghylch cyflwyno cofrestr faethu genedlaethol yng Nghymru.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Rydym yn parhau i ystyried cyflwyno cofrestr genedlaethol o ofalwyr maeth yng Nghymru. Cafodd y mater hwn ei gynnwys yn ein hymgyngghoriad diweddar ar fabwysiadu, maethu a gofal a gan berthynas, a ddaeth i ben ar 27 Hydref. Roedd yr ymgynghoriad yn ceisio barn ar sut y gallai cofrestr wella tryloywder, cludadwyedd ar gyfer gofalwyr maeth, a diogelu, yn ogystal â darparu data cenedlaethol i gynorthwyo gwaith cynllunio a rhagolygon.
- Mae ein gwaith parhaus o ran ystyried a ddylid ei gwneud yn ofynnol i bob asiantaeth faethu gofrestru ar yr Adnodd Cymorth Comisiynu ar gyfer Plant yn rhan o'u cofrestriad o dan Ddeddf Rheoleiddio ac Arolygu Gofal Cymdeithasol (Cymru) wedi'i gysylltu'n agos â hyn. Byddwn yn parhau i ystyried yr opsiwn hwn wrth inni symud ymlaen â'r gwaith ar y gofrestr o ofalwyr maeth a diwygiadau ehangach i gryfhau trefniadau comisiynu a lleoliadau.

Argymhelliad 16.

Cyn gynted ag y bo modd, a heb fod yn hwyrach na mis Rhagfyr 2023, dylai Llywodraeth Cymru ymgynghori ag Estyn a rhanddeiliaid allweddol eraill i archwilio'r canlyniadau cyrhaeddiad diweddaraf sy'n ymwneud â phlant â phrofiad o fod mewn gofal, canfod i ba raddau mae ysgolion yn dilyn canllawiau Llywodraeth Cymru fel y nodir yn ei dogfen 2017 'Gwneud Gwahaniaeth', y rhwystrau mae ysgolion yn eu hwynebu wrth weithredu'r canllawiau hynny, a nodi sut y bydd Llywodraeth Cymru ac eraill yn gwella profiadau ysgol plant â phrofiad o fod mewn gofal.

- **Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn**
- Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn yr argymhelliad ond mae angen i hyn gael ei wneud law yn llaw â gwerthuso cynllun peilot y Model Ysgolion Rhithwir.
- Mae gan bob plentyn a pherson ifanc yng Nghymru yr hawl i ddisgwyl addysg ragorol, waeth beth fo'u hamgylchiadau, gan gynnwys mewn achosion lle mae gan blentyn brofiad o fod mewn gofal. Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod y gall cyrhaeddiad addysgol da arwain at sefydlogrwydd, sicrwydd a bywyd annibynnol a gwerth chweil yn y dyfodol. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i gyfle cyfartal a thegwch o ran deilliannau, gan sicrhau bod ein holl ddysgwyr yn cael cymorth priodol i wireddu eu potensial llawn.
- Mae mynd i'r afael ag anghydraddoldeb yn flaenoriaeth glir i Lywodraeth Cymru ac mae hyn yn cynnwys cael gwared ar yr holl anghydraddoldebau yn ein system addysg, gan gydnabod, er mwyn sicrhau gwir degwch o ran deilliannau, y bydd angen cymorth ychwanegol neu wahanol ar rai plant a phobl ifanc i wireddu eu potensial llawn. Er bod rhai plant a phobl ifanc yn wynebu rhwystrau rhag dysgu oherwydd eu hamgylchiadau unigol, mae llawer o blant a phobl ifanc ledled Cymru yn wynebu rhwystrau systemig a sefydliadol rhag dysgu hefyd. Rydym yn cymryd camau i gynorthwyo pob plentyn a pherson ifanc i oresgyn y rhwystrau hyn a chyrraedd eu potensial llawn.
- Ar hyn o bryd mae'r Model Ysgolion Rhithwir yn ei flwyddyn olaf o gynllun peilot tair blynedd, gan gefnogi anghenion addysgol plant â phrofiad o fod mewn gofal. Mae 13 o awdurdodau lleol wedi cael £1m o gyllid hyd yma, gyda disgwyl i £240,000 arall gael ei ddyrannu yn 2023-24. Ar hyn o bryd mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn cynnal ymarfer ymchwil mewnol o'r peilot, a fydd yn llywio cam gwerthuso'r model yn llawn. Yn ei dro, bydd y gwerthusiad hwn yn llywio datblygiad pellach y Model Ysgolion Rhithwir.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Cyhoeddir data cyrhaeddiad sy'n ymwneud â phlant sydd angen gofal a chymorth, gan gynnwys plant sy'n derbyn gofal, yn y [Cyfrifiad Plant sy'n Derbyn Gofal a Chymorth](#).
- Rydym wedi ymrwymo i wella canlyniadau addysgol dysgwyr â phrofiad o fod mewn gofal. Mae ein huchelgeisiau ar gyfer addysg yng Nghymru wedi'u nodi yn [‘Cenhadaeth ein cenedl: safonau a dyheadau uchel i bawb’](#). Maent yn cynnwys ymrwymiad i degwch o ran deilliannau mewn addysg ar gyfer pob plentyn a pherson ifanc yng Nghymru.
- Rydym yn gweithio gydag awdurdodau lleol ac ysgolion i ymwreiddio arferion da a nodwyd fel rhai effeithiol sy'n hybu addysg dysgwyr â phrofiad o fod mewn gofal. Rydym yn hyrwyddo'r arferion da hyn drwy ein Grŵp Cyflawni Cenedlaethol a thrwy gynhyrchu cyfres o ddogfennau canllawiau. Bwriad y rhain yw helpu awdurdodau lleol ac ysgolion i ddeall yn well anghenion dysgwyr gofal â phrofiad o fod mewn gofal, ymateb i'r anghenion hynny a hyrwyddo ymarfer effeithiol.
- Rydym wedi comisiynu Estyn i gynnal adolygiad thematig o effeithiolrwydd y ddarpariaeth addysg ar gyfer dysgwyr â phrofiad o fod mewn gofal. Bydd yr adolygiad yn cael ei ddefnyddio i nodi a rhannu arferion effeithiol i wella canlyniadau dysgwyr â phrofiad o fod mewn gofal yng Nghymru. Rhagwelir y bydd yr adroddiad terfynol wedi'i gwblhau erbyn diwedd 2026.
- Yn ystod y flwyddyn ariannol hon, rydym hefyd yn rhoi cyllid i Adoption UK Cymru i ddarparu hyfforddiant i athrawon a staff eraill ysgolion i'w helpu i ymateb yn effeithiol i anghenion cymdeithasol ac emosiynol dysgwyr â phrofiad o fod mewn gofal.
- Rhwng 2021 a mis Mawrth 2024, gwnaethom ddarparu cyllid gwerth £1.2m i awdurdodau lleol i dreialu Model Ysgol Rithwir yng Nghymru er mwyn ceisio hyrwyddo'r canlyniadau addysgol ar gyfer plant â phrofiad o fod mewn gofal. Gwnaethom gomisiynu Miller Research i werthuso'r cynllun peilot a disgwylir i'r adroddiad terfynol gael ei gyhoeddi ym mis Rhagfyr 2025. Bydd canfyddiadau'r gwerthusiad yn llywio polisi Llywodraeth Cymru i geisio gwella canlyniadau addysgol plant sy'n derbyn gofal yng Nghymru.
- Mae ein hymrwymiad i addysg pobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal yn cyd-fynd ag amrywiaeth o gymorth mewn ysgolion ac ar gyfer addysg ôl-16. Trwy'r [Grant Datblygu Disgyblion](#), bydd ychydig dros £5.6m ar gael yn y flwyddyn ariannol hon i gynorthwyo'n benodol plant â phrofiad o fod mewn gofal mewn ysgolion. Mae pob plentyn sy'n derbyn gofal,

o'r dosbarth derbyn hyd at flwyddyn 11, hefyd yn gymwys ar gyfer y Grant Hanfodion Ysgol. Gellir ei ddefnyddio i brynu hanfodion fel gwisg ysgol, deunydd ysgrifennu ac offer.

- Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn darparu amrywiaeth o gymorth ariannol i alluogi dysgwyr i barhau â'u hastudiaethau mewn Sefydliadau Addysg Bellach.

Argymhelliad 17.

Dylai Llywodraeth Cymru ymgynghori â phlant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal, gofalmwyr sy'n berthnasau, sefydliadau'r trydydd sector, llywodraeth leol ac eraill i ddeall yn well i ba raddau mae gofal gan berthnasau yn cael ei ddefnyddio fwyfwy fel dewis amgen i leoli plant mewn gofal maeth neu breswyl, profiadau plant mewn gofal gan berthnasau ac anghenion cymorth gofalmwyr sy'n berthnasau. Fel rhan o'r gwaith hwnnw, dylai Llywodraeth Cymru ymchwilio i'r potensial o ddiwygio drwy reoliadau y meini prawf y mae'n ofynnol i ofalmwyr sy'n berthnasau eu bodloni er mwyn bod â'r hawl i gael yr un cymorth ariannol â gofalmwyr maeth.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Mae ein Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys nifer o ymrwymadau allweddol ynghylch gweledigaeth newydd ar gyfer sut y caiff gwasanaethau plant yng Nghymru eu darparu. Yn ystod tymor y Senedd hon, byddwn yn gweithio i ddiwygio gwasanaethau plant yng Nghymru yn sylweddol, er mwyn sicrhau eu bod yn cyflawni'r canlyniadau gorau posibl i blant sydd mewn gofal. Fel rhan o'r gwaith hwn, mae Llywodraeth Cymru wedi sefydlu Grŵp Arbenigol Gwarcheidiaeth Arbennig a fydd yn edrych ar ddatblygu dull gwell a chyson sy'n seiliedig ar anghenion i gefnogi teuluoedd Gwarcheidiaeth Arbennig ledled Cymru. Mae gan y grŵp hwn gynrychiolaeth o'r sector statudol a'r trydydd sector ochr yn ochr â defnyddwyr gwasanaethau, ac fel rhan o'i waith bydd yn edrych ar ffyrdd o gasglu barn plant a phobl ifanc. Y bwriad yw ehangu cwrdd y grŵp hwn maes o law i edrych ar y defnydd o ofalmwyr maeth sy'n berthnasau yng Nghymru a'r cymorth sydd ar gael iddynt.
- Yn ogystal, mae Maethu Cymru wedi ymrwymo i sicrhau bod gofalmwyr maeth sy'n berthnasau yn derbyn yr un cymorth â gofalmwyr maeth prif ffrwd ac wedi lansio'i ymrwymiad cenedlaethol sy'n becyn cytunedig o hyfforddiant, cymorth a chydabyddiaeth sydd ar gael yn gyson i bob gofalwr maeth (prif ffrwd a pherthnasau) yng Nghymru drwy bob un o'r 22 o asiantaethau maethu awdurdodau lleol yng Nghymru.

- Mae Maethu Cymru wedi ymrwymo hefyd i sicrhau bod gofalwyr maeth sy'n berthnasau yn cael yr un cymorth ariannol â gofalwyr maeth prif ffrwd. Un o nodau ein gwaith presennol ar ffioedd a lwfansau yw sicrhau cysondeb, ochr yn ochr ag elfennau eraill o'r cymorth ariannol i bob gofalwr maeth cymeradwy. Ar hyn o bryd mae'r holl ofalwyr maeth cymeradwy ledled Cymru (gan gynnwys gofalwyr maeth prif ffrwd a pherthnasau) yn cael eu talu o leiaf y lwfans gofynnol cenedlaethol i ddiwallu anghenion y plant yn eu gofal. Yn ogystal, mae pob awdurdod lleol yn talu lwfans / ffi uwch i ofalwyr maeth prif ffrwd.
- Trwy Maethu Cymru a chysoni gwaith ffioedd a lwfansau, rydym yn ceisio sicrhau bod lwfans / ffi uwch ar gael i'r holl ofalwyr maeth cymeradwy (gan gynnwys gofalwyr maeth prif ffrwd a pherthnasau) ar yr amod eu bod yn cael eu hasesu i fodloni'r meini prawf cymhwysedd fel y nodir yn y polisi cymhwysedd ar gyfer lwfans uwch.
- Mae'r fframwaith cyfreithiol presennol, o dan Reoliadau Paneli Maethu (Sefydlu a Swyddogaethau) (Cymru) 2018, yn ei gwneud yn ofynnol i ofalwyr maeth sy'n berthnasau gyrraedd yr un safon o addasrwydd i faethu â gofalwyr prif ffrwd. Yr unig wahaniaeth i ofalwyr maeth sy'n berthnasau yw eu bod yn cael eu cymeradwyo i fod yn ofalwr maeth i blentyn penodol o dan y rheoliadau hyn. Mae Llywodraeth Cymru yn ymwybodol bod llawer o ymarferwyr, paneli a'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau wedi cael trafferth oherwydd nad yw'r fframwaith rheoleiddio presennol ar gyfer gofalwyr maeth sy'n berthnasau yn addas i'w ddiben.
- Er mwyn cynorthwyo'r sector maethu, mae Llywodraeth Cymru wrthi'n cynnal ymarfer cwmpasu i ystyried newidiadau deddfwriaethol y gellid eu cyflwyno i alluogi ffordd amgen a mwy 'addas i'r diben' yn y dyfodol ar gyfer asesu gofalwyr sy'n berthnasau.

Y diweddaraaf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Rydym wedi bod yn gweithio mewn partneriaeth â Maethu Cymru i adolygu'r cymorth ariannol a ddarperir i ofalwyr maeth (gofalwyr maeth prif ffrwd a gofalwyr sy'n berthnasau). Mae'r gwaith hwn yn adeiladu ar ganfyddiadau'r adroddiad *"The Cost of Care – and the Cost of Not Caring Enough"* a gyhoeddwyd yn 2021, a ddangosodd nad yw'r lwfansau presennol yn aml yn adlewyrchu'r gwir gostau sy'n gysylltiedig â gofalu am blentyn. Mae adborth gan ofalwyr ac ymchwil gan y Rhwydwaith Maethu yn cadarnhau bod cymorth ariannol yn parhau i fod yn bryder allweddol.

- Ar hyn o bryd, rydym yn canolbwyntio ar ddatblygu opsiynau i gynyddu lwfansau, fel eu bod yn adlewyrchu'n well gwir gostau gofalu. Mae'r ymarfer cwmpasu cychwynnol wedi nodi goblygiadau ariannol sylweddol, ac mae Maethu Cymru wedi comisiynu gwaith modelu pellach i archwilio sut y gellid rhoi dull gweithredu graddol ar waith ar gyfer strwythurau taliadau diwygiedig.
- Ochr yn ochr â hyn, rydym yn bwrw ati â newidiadau i'r Cod Ymarfer Rhan 6 i roi eglurder ar sut y gall gofalmwyr maeth, boed yn ofalmwyr maeth prif ffrwd neu'n ofalmwyr sy'n berthnasau, gael gafael ar lwfansau uwch. Bydd y diwygiadau hyn yn nodi meini prawf cymhwysra clir sy'n gysylltiedig â maethu ac yn sicrhau tryloywder i ofalmwyr ar y pwynt cymeradwyo.
- Bydd paragraffau pellach yn cael eu hychwanegu at y Cod i esbonio'r trefniadau ar gyfer gofalmwyr maeth sydd wedi'u cymeradwyo'n llawn, gofalmwyr maeth sy'n berthnasau a gofalmwyr sydd wedi'u cymeradwyo dros dro o dan Reoliad 26 o Reoliadau Cynllunio Gofal, Lleoli ac Adolygu Achosion (Cymru) 2015. Bydd hyn yn helpu awdurdodau lleol i roi dull gweithredu cyson ar waith gan hefyd gynnal hyblygrwydd i ddiwallu anghenion unigol.
- Ar yr un pryd, rydym yn bwrw ymlaen â newidiadau rheoleiddiol i gryfhau'r cymorth i ofalmwyr sy'n berthnasau a gwarcheidwaid arbennig. O ran gwarcheidiaeth arbennig, rydym yn cyflwyno gofyniad statudol i awdurdodau lleol ddefnyddio'r templed Cynllun Cymorth cenedlaethol i sicrhau cysondeb ac eglurder ynghylch y cymorth a gynigir i deuluoedd ledled Cymru. O ran gofal gan berthynas, rydym yn creu categori penodedig yn y rheoliadau ar gyfer gofalmwyr maeth sy'n berthnasau, gan alluogi dull gweithredu mwy hyblyg a chymesur ar gyfer asesu a darparu cymorth parhaus. Nod y newidiadau hyn yw cydnabod amgylchiadau unigryw trefniadau gofal gan berthnasau gan hefyd gynnal safonau diogelu. Daeth yr ymgynghoriad ar y cynigion hyn i ben ar 27 Hydref, ac rydym wrthi'n adolygu'r ymatebion gyda'r bwriad o weithredu newidiadau erbyn 1 Ebrill.
- Yn ogystal, rydym yn gweithio gyda Chomisiwn y Gyfraith ar ei Brosiect Gofal gan Berthnasau, sy'n adolygu'r fframwaith cyfreithiol i'w gwneud yn gliriach ac yn fwy syml i deuluoedd sy'n gofalu am blant. Nod y prosiect yw symleiddio'r gyfraith, egluro hawliau a chyfrifoldebau, ac archwilio diwygiadau i sicrhau gwell cymorth i ofalmwyr sy'n berthnasau a phlant. Mae ein hymwneud yn sicrhau bod datblygiadau polisi o ran Cymru yn cyd-fynd â'r diwygiadau ehangach hyn ac yn cyflawni canlyniadau gwell i blant a gofalmwyr, gan hefyd sicrhau bod gan Gymru lais cryf wrth lunio fframwaith cyfreithiol ar gyfer y dyfodol o ran gofal gan berthnasau.

Argymhelliad 18.

Rhaid i Lywodraeth Cymru a'r Gymdeithas Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol gyhoeddi ar y cyd, heb fod yn hwyrach na mis Rhagfyr 2023, gynllun gweithredu sy'n nodi sut y byddant yn atal y defnydd o lety anghofrestredig anghyfreithlon yng Nghymru. Rhaid i'r cynllun gweithredu gynnwys dadansoddiad o'r troeon y mae wedi'i ddefnyddio yn ystod y 24 mis diwethaf, gydag amserlenni clir a dyraniadau cyllid i ddatblygu dewisiadau amgen diogel.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Mae Llywodraeth Cymru yn parhau i fod yn ymrwymedig i leihau niferoedd cyffredinol y plant sy'n derbyn gofal, ond mae'n cydnabod yr heriau sy'n wynebu rhai awdurdodau lleol o ran dod o hyd i leoliadau addas neu eu datblygu i ddiwallu anghenion y plant a'r bobl ifanc yn eu gofal.
- Nid yw hyn yn ymwneud â chynyddu capasiti yn unig. Mae'n ymwneud hefyd â hyrwyddo modelau gofal sy'n ystyriol o drawma a sicrhau bod trefniadau comisiynu ar y cyd priodol ar waith rhwng ieuchyd, gwasanaethau cymdeithasol ac addysg, fel bod anghenion plant yn cael eu diwallu, ac nad ydynt yn syrthio i'r bwlch rhwng gwahanol fathau o ddarpariaeth. Byddwn yn parhau i weithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau bod hyn yn parhau.
- dan ein Bwrdd Rhaglen Dileu Elw, rydym wedi sefydlu grŵp gorchwyl a gorffen awdurdodau lleol i ystyried mater gwasanaethau sy'n gweithredu heb gofrestru. Mae hyn er mwyn sicrhau bod dewis lleoliad a sefydlogrwydd mewn darpariaeth gofrestredig yn diwallu anghenion ein plant a'n pobl ifanc ac yn sicrhau canlyniadau cadarnhaol ar eu cyfer
- Mae'r grŵp yn cynnal adolygiad o wasanaethau sy'n gweithredu heb gofrestru er mwyn cael dealltwriaeth lawn, sy'n seiliedig ar dystiolaeth, o'r materion, yr heriau, y dulliau effeithiol a'r atebion posibl yn ogystal â'r effeithiau cysylltiedig ar blant. Mae disgwyl i'r adolygiad gael ei gomisiynu'n fuan a bydd yn adrodd yn ddiweddarach eleni.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Mae gweithio tuag at y defnydd lleiaf o leoliadau anghofrestredig yn ymwneud â lleihau'r galw am leoliadau, cynyddu capasiti a sicrhau gwytnwch trefniadau ar gyfer darparu lleoliadau addas. Caiff y materion hyn eu hystyried yng nghyd-

destun ein hagenda ehangach ar gyfer trawsnewid gwasanaethau plant a'r ystod o waith sydd eisoes yn cael ei gynnal i sicrhau bod darpariaethau sefydlog, integredig ac sy'n atebol yn lleol yn cael eu datblygu.

- Cynhaliwyd adolygiad o wasanaethau penodol sy'n gweithredu heb gofrestriad i gael dealltwriaeth o'r mathau o lety a lleoliadau yr oedd eu hangen, y ddarpariaeth drwy'r trefniant gweithredu heb gofrestriad, proffil oedran y plant, yr hyn a arweiniodd iddynt gael eu helpu drwy drefniadau gweithredu heb gofrestriad ac i sefydlu cryfderau a nodwyd a dysgu ar gyfer y dyfodol.
- Law yn llaw â hyn, comisiynodd Cymdeithas Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (ADSS Cymru) Brifysgol Caerdydd i gynnal ymchwil ynghylch profiadau a barn 11 o bobl ifanc yng Nghymru sydd wedi byw mewn gwasanaethau cartrefi gofal preswyl sy'n gweithredu heb gofrestriad. Aeth y gwaith hwn i'r afael â'r bwlch o ran deall profiadau bywyd y rhai sydd wedi byw mewn lleoliadau sy'n gweithredu heb gofrestriad, gan gynnwys deall taith y person ifanc a sut i reoli trefniadau gweithredu heb gofrestriad yn briodol pan nad oes dewis arall hyfyw. Mae'r adroddiad dilynol wrthi'n cael ei gwblhau a disgwylir iddo gael ei gyhoeddi cyn bo hir, wedi iddo gael ei ystyried yn derfynol gan aelodau Ffrwd Waith 1 (Ehangu a Datblygu Darpariaeth newydd Awdurdodau Lleol/Rhanbarthol) o dan Fwrdd y Rhaglen Dileu Elw.
- Bydd canfyddiadau'r ddau ddarn o waith yn cael eu defnyddio i lywio'r broses o wneud penderfyniadau o ran y defnydd o drefniadau gweithredu heb gofrestriad a'u gallu i ddiogelu plant a phobl ifanc a diwallu eu hanghenion.

Argymhelliad 19.

Dylai Llywodraeth Cymru gynnal a chyhoeddi dadansoddiad o'r defnydd o lety heb ei reoleiddio ar draws Cymru ar gyfer plant mewn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal hyd at 21 oed. Dylai'r dadansoddiad nodi nifer y plant a phobl ifanc mewn llety heb ei reoleiddio, a dosbarthu hynny rhwng llety y mae o'r farn sy'n darparu llety a chymorth o ansawdd (megis llety â chymorth y mae'n ofynnol iddo fodloni safonau tai), a llety nad yw'n gwneud hynny (megis llety gwely a brecwast, Airbnb, hosteli ac ati). Dylai'r dadansoddiad rannu'r data hwnnw ymhellach yn ôl oedran a statws cyfreithiol y plant a'r bobl ifanc i ddangos yn glir faint sy'n destun gorchmynion gofal a faint sy'n gadael gofal. Ar ôl ei gwblhau, dylai Llywodraeth Cymru nodi ei safbwynt polisi mewn perthynas â llety heb ei reoleiddio, gan gynnwys y camau y mae'n bwriadu eu cymryd law yn llaw ag awdurdodau lleol i leihau'r defnydd o lety heb ei reoleiddio amhriodol yng Nghymru.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbynn yn rhannol

- Mae Llywodraeth Cymru yn casglu data ynghylch nifer y plant 16 oed a hŷn sy'n gadael gofal yn ôl oedran a llety a'r dyddiad pan maent yn gadael gofal. Mae ein data ystadegol cyhoeddedig ar gyfer y cyfnod 1 Ebrill 2021 i 31 Mawrth 2022 yn dangos, o blith y 700 o bobl ifanc 16 oed a hŷn a adawodd ofal rhwng 1 Ebrill 2021 a 31 Mawrth 2022, fod 670 (96%) ohonynt mewn llety addas ar y dyddiad pan ddaeth eu gofal i ben. Ystyrir bod llety'n addas os yw'n cynnig darpariaeth saff, diogel a fforddiadwy i bobl ifanc. Mae cyfran y bobl ifanc sydd mewn llety addas wedi cynyddu o 92% yn 2016-17 pan ddechreuodd data gael eu casglu.
- Roedd 28% o bobl ifanc mewn llety addas gyda rhieni neu berthnasau ac roedd 26% mewn llety cyffredin heb gymorth ffurfiol. Yn gyffredinol, mae cyfran y bobl ifanc sydd mewn llety cyffredin heb gymorth ffurfiol wedi cynyddu ers 2018-19, yn ogystal â'r gyfran mewn llety pontio lled-annibynnol (tua 18%). Yn gyffredinol, mae cyfran y bobl ifanc sydd gyda rhieni neu berthnasau, sy'n byw'n annibynnol ac mewn llety â chymorth addas, wedi gostwng dros y cyfnod hwn.
- Ystyrir bod llety gwely a brecwast yn anaddas hefyd, ac ystyrir bod mathau eraill o lety yn anaddas os ydynt yn amlwg yn golygu bod y person ifanc yn agored i risg o niwed neu allgáu cymdeithasol. Mae nifer a chyfran y gadawyr gofal sydd mewn llety anaddas wedi gostwng yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Gostyngodd nifer y gadawyr gofal sydd mewn llety anaddas 5 (14%) o 35 i 30 o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol, sy'n cyfateb i 4% o adawyr gofal mewn llety anaddas ar adeg gadael gofal yn ystod 2021-22. Dyma'r gyfran isaf ers i ddata ddechrau cael eu casglu yn 2016-17.
- Er ei bod yn anodd gweld o dan ba amgylchiadau y byddai plentyn dan 16 oed yn cael ei roi mewn gwasanaeth heb ei reoleiddio gan y byddai angen gofal arno a fyddai'n golygu y byddai angen cofrestru'r gwasanaeth, rydym yn awyddus i ddysgu o brofiad Lloegr o wahardd rhoi pobl dan 16 oed mewn lleoliadau heb eu rheoleiddio a byddwn yn parhau i adolygu hyn.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Mae gweithio tuag at y defnydd lleiaf o leoliadau heb eu rheoleiddio yn ymwneud â lleihau'r galw am leoliadau, cynyddu capasiti a sicrhau gwytnwch trefniadau ar gyfer darparu lleoliadau addas. Caiff y materion hyn eu hystyried yng nghydeddun ein hagenda ehangach ar gyfer trawsnewid gwasanaethau plant a'r ystod o waith sydd eisoes yn cael ei gynnal i sicrhau bod darpariaethau sefydlog, integredig ac sy'n atebol yn lleol yn cael eu datblygu.

- Mae Bil Digartrefedd a Dyrannu Tai Cymdeithasol (Cymru), sydd ar ei hynt drwy'r Senedd ar hyn o bryd, yn mewnosod dyletswydd newydd yn Neddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 i awdurdodau lleol gymryd camau rhesymol i sicrhau bod llety addas ar gael i'r rhai sy'n gadael gofal wrth iddynt symud o ofal. Mae hefyd yn creu ffafriaeth resymol i'r rhai sy'n gadael gofal wrth iddynt symud o gymorth o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (gan eu blaenoriaethu felly i bob pwrpas ar gyfer tai cymdeithasol). Trwy'r darpariaethau hyn, ein bwriad polisi yw rhoi diwedd ar y defnydd diofyn o'r system ddigartrefedd fel llwybr allan o ofal. Mae'r Bil yn ei gwneud yn ofynnol i wasanaethau cymdeithasol a thimau digartrefedd sefydlu protocol ar gyfer darparu gwasanaethau i'r rhai sy'n gadael gofal, pobl ifanc 16 ac 17 oed a'r rhai sy'n gadael yr ystad ddiogel. Mae hefyd yn creu pŵer gwneud rheoliadau i ddiffinio ystyr llety addas fel y gallwn weithio gyda'r sector i ddylunio llety priodol i bobl ifanc.
- Rydym o'r farn o hyd nad yw llety gwely a brecwast, gwestai na mathau eraill o lety i oedolion yn lleoliadau priodol i blant fyw ynddynt. Bwriadwn ddiwygio Gorchymyn Digartrefedd (Addasrwydd Llety) (Cymru) 2015 er mwyn sicrhau nad yw llety heb gymorth yn addas i bobl ifanc 16-17 oed, ond byddwn yn gweithio gyda'r awdurdodau lleol o ran amseriad y newid hwn.

Argymhelliad 20.

Dylai Llywodraeth Cymru fynd ati ar unwaith i ddadansoddi'r defnydd o Orchmynion Amddifadu o Ryddid ledled Cymru am y 24 mis diwethaf, yn ôl awdurdod lleol sydd â chyfrifoldeb dros y plentyn, oedran y plentyn a hyd y gorchymyn, a dylid ei gyhoeddi erbyn mis Rhagfyr 2023 fan bellaf. Dylai Llywodraeth Cymru a'r Gymdeithas Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol gyhoeddi ar y cyd, erbyn mis Rhagfyr 2023 fan bellaf, gynllun gweithredu sy'n nodi sut y byddant yn lleihau'r defnydd o Orchmynion Amddifadu o Ryddid yng Nghymru. Rhaid i'r cynllun gweithredu gynnwys amserlenni a dyraniadau cyllid clir.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

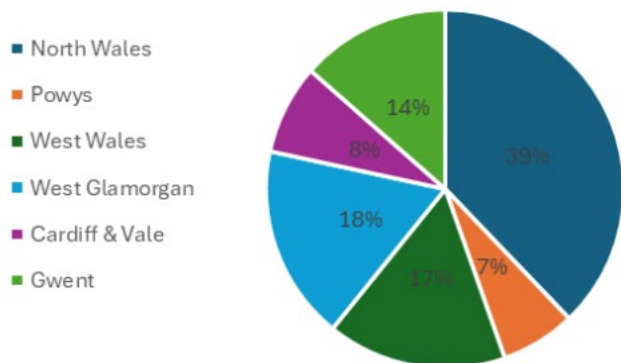
- Bydd Llywodraeth Cymru yn cynnal dadansoddiad o'r defnydd o Orchmynion Amddifadu o Ryddid ledled Cymru am y 24 mis diwethaf, wedi'u dadansoddi yn ôl yr awdurdod lleol sydd â chyfrifoldeb dros y plentyn, oedran y plentyn a hyd y gorchymyn.

- Bydd canlyniadau'r dadansoddiad hwn yn bwydo i Raglen Trawsnewid Gwasanaethau Plant Llywodraeth Cymru.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Ceir carfan o blant a phobl ifanc sydd â hanes cymhleth iawn ac anghenion lluosog sy'n croestorri, y caiff eu hymddygiadau eu hystyried yn rhy beryglus a heriol i fod yn addas ar gyfer y mwyafrif o leoliadau plant, gan gynnwys plant ag anghenion iechyd meddwl cymhleth nad ydynt yn bodloni'r meini prawf ar gyfer eu cadw o dan y Ddeddf Iechyd Meddwl. Yn ystod y blynyddoedd diwethaf yng Nghymru a Lloegr, mae hyn wedi arwain at gynnydd yn y defnydd o Orchmynion Amddifadu o Ryddid o dan awdurdodaeth gynhenid yr Uchel Lys.
- Mae ein Rhaglen Trawsnewid eisoes yn cynnwys dwy elfen bwysig i leihau'r angen am Orchmynion Amddifadu o Ryddid. Y cyntaf yw sefydlu cartrefi therapiwtig amgen i blant ag anghenion cymhleth a'r ail yw darparu cymorth arbenigol ychwanegol i blant ag anghenion cymhleth a allai fod ar ffinau gofal. Mae hyn er mwyn sicrhau, lle bo hynny'n ddiogel, fod teuluoedd yn aros gyda'i gilydd, a phan nad yw plant yn gallu aros gyda'u teuluoedd, y cânt ofal mewn llety diogel a phriodol, mor agos at eu cartrefi â phosibl.
- O ran y defnydd o Orchmynion Amddifadu yng Nghymru, ychydig iawn o ddata a lwyddom i ddod o hyd iddo gan nad yw hyn wedi'i gynnwys yn y gwaith casglu data blynyddol. Mae'r wybodaeth sydd ar gael gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder hefyd yn gyfyngedig.
- Yn ystod ein gwaith o archwilio'r data sydd ar gael, roeddem yn ffodus o gael dysgu o adroddiad gan Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield a gyhoeddwyd yn 2023. Rhwng mis Mehefin 2022 a mis Mehefin 2023, casglodd a dadansoddodd yr Arsyllfa wybodaeth ynghylch achosion plant â Gorchmynion Amddifadu o Ryddid yng Nghymru a Lloegr i lunio'r [Adroddiad ynghylch Plant sy'n Destun Gorchmynion Amddifadu o Ryddid](#). Dangosodd yr ymarfer hwn fod 71 o geisiadau wedi'u gwneud ar gyfer Gorchmynion Amddifadu o Ryddid o ran plant yn ystod y cyfnod hwnnw yng Nghymru.
- O ran rhaniadau daearyddol, dim ond 5 awdurdod lleol nad oedd wedi gwneud cais am Orchmynion Amddifadu o Ryddid yn ystod y cyfnod hwnnw. Mae'r siart a ganlyn yn dangos y lledaeniad yn ôl rhanbarth, ac mae'r tabl yn graddio'r awdurdodau lleol yn ôl canran amrediad cyfanswm y gorchmynion.

DoLs applications by Region
July 2022 - June 2023

Canran yr holl Orchmynion Amddifadu o Ryddid	Awdurdodau Lleol o fewn ystod Gorchmynion Amddifadu o Ryddid
0%	Gwynedd, Castell-nedd Port Talbot, Bro Morgannwg, Rhondda Cynon Taf, Blaenau Gwent
1-3%	Sir Ddinbych, Sir Benfro, Sir Gaerfyrddin, Merthyr, Torfaen, Sir Fynwy
4-6%	Ynys Môn, Sir y Fflint, Caerffili, Casnewydd
7-8%	Powys, Ceredigion, Abertawe, Caerdydd
10-13%	Conwy, Pen-y-bont ar Ogwr
15%	Wrecsam

- Yn ystod yr un cyfnod, roedd 44% o'r plant o dan Orchmynion Amddifadu o Ryddid yn 13-15 oed, 35% ohonynt yn 16–17 oed ac 21% ohonynt yn 12 oed ac iau. Yn anffodus, ni ddarparwyd hyd y gorchmynion yn y data o ran Cymru. Fodd bynnag, yn yr ymchwil ehangach, canfu ymddiriedolaeth Nuffield fod y mwyafrif o blant o dan Orchmynion Amddifadu yng Nghymru a Lloegr rhwng mis Gorffennaf a mis Awst 2022 (68.3%) yn parhau i fod yn destun Gorchymyn Amddifadu o Ryddid bron i chwe mis yn ddiweddarach.
- Daeth ymddiriedolaeth Nuffield i'r casgliad bod y cynnydd yn nifer Gorchmynion Amddifadu o Ryddid yng Nghymru a Lloegr yn debygol o fod yn sgil nifer cynyddol o blant hŷn yn dod i ofal ynghyd â gostyngiadau yn nifer y plant yn cael eu rhoi yn y ddalfa, cartrefi plant diogel yn cau, a gostyngiad yn nifer y gwelyau iechyd meddwl cleifion mewnol ar gyfer plant. Yn yr un modd, un ffactor arall sy'n cyfrannu yw cynnydd yn ymwybyddiaeth yr awdurdodau lleol o'r angen i wneud cais i'r llys am ganiatâd i gyfyngu ar ryddid plant. Yn olaf, mae rhywfaint o dystiolaeth bod anghenion plant sy'n cael eu hatgyfeirio at gartrefi plant diogel wedi dod yn fwy cymhleth, ac mae cartrefi yn wynebu trafferthion o ran diwallu'r anghenion hyn a chadw plant yn ddiogel.
- Gwnaeth ymchwil Nuffield hefyd gyflwyno'r darlun cywir cyntaf o'r hyn sy'n digwydd i'r plant bregus hyn. Rhannwyd y casgliadau a ganlyn:
 - Yn aml, nid oedd unrhyw leoliadau amgen i'r plant hyn ac mae'r risgiau, oherwydd eu hymddygiad eu hunain neu ymddygiad eraill, mor ddyrys a difrifol fel mai'r unig ffordd y gellir eu cadw'n ddiogel yw drwy eu hamddifadu o'u rhyddid.
 - Mae gan y plant lawer o anghenion sy'n gymhleth eu natur nad ydynt yn cael eu diwallu, gan gynnwys problemau iechyd meddwl, anawsterau ymddygiadol ac emosiynol, ac anawsterau o ran addysg.
 - Mae eu hymddygiadau yn aml yn gysylltiedig â phrofiadau niweidiol cynnar a pharhaus yn ystod plentyndod fel camdriniaeth, esgeulustod, tlodi, hiliaeth, a thrawma cymhleth.
 - Nid oes gan blant sy'n cael eu hamddifadu o'u rhyddid fawr ddim llais o ran yr hyn sy'n digwydd iddynt.
 - Yn aml, bwriedir i orchmynion Amddifadu o Ryddid fod yn rhai dros dro, ond bydd llawer o blant yn parhau i gael eu hamddifadu o'u rhyddid wrth iddynt fyw, yn aml, mewn lleoliadau anaddas ac anghyfreithlon sydd ymhell o'u cartrefi a'u cymunedau.
- O ran hanes gofal y plant hyn, daeth ymchwil Nuffield i'r casgliad a ganlyn:
 - Nid yw systemau gofal cymdeithasol, iechyd, addysg a systemau eraill yn llwyddo i ymateb i'w hanghenion, a hynny pan fo achosion o argyfwng ac yn ystod cyfnodau cynharach o'u bywydau a thrwy gydol y glasoed.

- Nid bai asiantaeth neu wasanaeth unigol yw hyn – mae plant a’u teuluoedd yn cael eu gwrthio o un system i’r llall, systemau sy’n gweithio mewn ffyrdd gwahanol, sydd â meini prawf gwahanol ar gyfer cael gafael ar gymorth a gwahanol fframweithiau cyfreithiol.
 - Mae hwn yn fater cenedlaethol, a gweler bod llawer o awdurdodau lleol yn defnyddio gorchmynion Amddifadu o Ryddid er mwyn cadw plant yn ddiogel.
 - Nid oes un datrysiad syml. Rhaid inni ddechrau gyda’r hyn rydym yn ei wybod am anghenion y plant a’u hamgylchiadau er mwyn nodi’r math o ofal y mae ei angen arnynt i ddiwallu eu hanghenion, eu cadw’n ddiogel, a’u helpu i ffynnu.
 - Mae angen newid gwasanaethau fel eu bod yn diwallu anghenion plant sy’n destun gorchmynion Amddifadu o Ryddid yn well.
- Ers mis Gorffennaf 2023, mae’r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cyhoeddi data bob chwarter am geisiadau am orchmynion Amddifadu o Ryddid o dan awdurdodaeth gynhenid yr Uchel Lys. Fodd bynnag, nid oedd y data ynglŷn â pha awdurdod lleol oedd yn gwneud y cais yn ddibynadwy felly nid yw’r data hwn yn cael ei gyhoeddi mwyach sy’n golygu nad oes gennym ddata rhanbarthol mwyach.
 - Rydym yn cydnabod bod angen cynnal rhagor o waith i gasglu’r data hwn yng Nghymru. Rydym yn gweithio gydag eraill i fynd ar drywydd hyn i sicrhau bod gennym ddata dibynadwy a gaiff ei gasglu’n rheolaidd am geisiadau ar gyfer Gorchmynion Amddifadu o Ryddid sy’n ymwneud â phlant o Gymru, ac yn benodol, ceisiadau gan awdurdodau lleol.
 - Rydym hefyd wedi ymrwymo i gefnogi dull gweithredu Cymru gyfan ar gyfer lleihau nifer y ceisiadau a wneir drwy fuddsoddi mewn ymyrraeth gynharach a chymorth therapiwtig priodol i’r plant a’r bobl ifanc sydd â’r lefel hon o anghenion.
 - Yn sgil y problemau hirsefydlog o ran cael llety yn lleol i blant ag anghenion cymhleth, yn 2023, cynhaliom adolygiad o wasanaethau a rhoi ar waith fframwaith monitro mwy cadarn i nodi a chysylltu’n strategol ddatblygiadau o’r cam cyfalaf hyd at weithredu drwy ein ffrydiau cyllido. Yn ogystal, rydym wedi sefydlu Fforwm Arferion Da sy’n cynnwys dros 180 o ymarferwyr o bob rhan o’r sector ac sy’n cyfrannu at ddatblygu pecyn cymorth arferion da.
 - Ar gyfer y garfan hon o blant, mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn buddsoddi’n sylweddol yn y gwaith o sefydlu llety preswyl therapiwtig a gwasanaethau arbenigol drwy’r Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol. Yn 2024/25, gwnaethom fuddsoddi cyllid gwerth £12.9m o’r Gronfa Tai â Gofal mewn cartrefi i blant a phobl ifanc.

- Mae ein gweithgarwch monitro ledled Cymru yn dangos llinell sylfaen yn 2021 o 24 o gartrefi preswyl mewnol i blant ag anghenion cymhleth, gan ddarparu 105 o welyau. Yn ystod y 2 flynedd ddiwethaf, mae hynny wedi cynyddu yn sgil 21 o gartrefi mewnol newydd sy'n darparu 67 o welyau ychwanegol. Yn ystod 2024/25, agorwyd cyfanswm o 13 o gartrefi mewnol newydd gan ddarparu 39 o welyau. Disgwylir i 16 o gartrefi mewnol newydd agor yn ystod 2025/26 i ddarparu 64 o welyau ychwanegol.
- Rydym hefyd wedi ymrwymo i gynorthwyo teuluoedd sy'n agored i niwed i aros gyda'i gilydd drwy ddarparu ymyrraeth gynnar a chymorth arbenigol drwy wasanaethau ar Ffiniau Gofal awdurdodau lleol. Cronfa **5** mlynedd o hyd yw'r Gronfa Integreiddio Rhanbarthol ar gyfer lechyd a Gofal Cymdeithasol ar gyfer cyflawni rhaglen newid hyd at fis Mawrth 2027. Nod y rhaglen yw datblygu modelau gofal integredig, gan gynnwys helpu teuluoedd i aros gyda'i gilydd yn ddiogel a darparu cymorth therapiwtig i blant â phrofiad o fod mewn gofal sydd ag anghenion cymhleth. Gwnaethom fuddsoddi bron i £23m y llynedd yn y model gofal hwn a disgwyliwn i lefel y gwariant ar gyfer 2025/26 a 2026/27 fod yn debyg. Mae'r cyllid hwn yn helpu i roi cymorth i tua 6,500 o blant a'u teuluoedd bob blwyddyn.

Argymhelliad 21.

Yn ei hymateb i'r adroddiad hwn, dylai Llywodraeth Cymru ymateb i'r pryderon a godwyd gan NYAS Cymru yn ei dystiolaeth lafar ar 15 Chwefror 2023, a chan Gymdeithas y Plant yn ei hymateb ysgrifenedig i'n hymgyngghoriad, mewn perthynas ag achosion o blant sydd ar goll o ofal. Wrth wneud hynny, dylai nodi'n glir yr hyn y mae'n ei ddisgwyl gan awdurdodau lleol, yr heddlu a phartneriaid statudol eraill yn eu hymateb i achosion o blant sydd ar goll, a'i barn ar eu galwadau am gyfweiliadau dychwelyd adref statudol.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbynn

- Rwy'n cytuno'n llwyr â chasgliad y Pwyllgor ei bod yn hollbwysig siarad â phlant a phobl ifanc i geisio darganfod y rhesymau a barodd iddynt benderfynu cymryd y camau a wnaethant. Mae llwybrau clir a chyson i godi materion a phryderon yr un mor bwysig er mwyn atal plant rhag dod i'r casgliad nad oes dewis ond mynd ar goll. Pwysig hefyd yw'r sgysiau dilynol ynghylch pam y gwnaethant ddewis gwneud hynny a deall pam eu bod yn credu nad oedd penderfyniad arall y gallent ei wneud. Mae canlyniadau'r sgysiau ataliol a'r sgysiau ar ôl y digwyddiad yn debyg, sef helpu i nodi

cymorth a'i roi ar waith i'w helpu gyda beth bynnag y maent yn mynd drwyddo, a'i gwneud yn llai tebygol y byddant yn dewis rhedeg i ffwrdd eto.

- Mae'r risgiau i blant a phobl ifanc pan fyddant ar goll yn glir. Mae unfrydedd ar draws y sector ynghylch y risgiau hynny gan ei bod yn hanfodol fod pawb yn defnyddio pob adnodd posibl i helpu plant a phobl ifanc i allu dod i benderfyniad gwahanol a lliniaru achosion pan fyddant yn mynd ar goll. Rydym yn croesawu'r dystiolaeth gan NYAS a Chymdeithas y Plant ar y mater hwn. Rydym yn clywed y negeseuon clir y maent wedi'u darparu yn eu tystiolaeth i'r Pwyllgor ac fel rhan o'n gwaith parhaus gyda phartneriaid o bob rhan o'r sector i ddod i gonsensws a safbwynt ar y cyd lle bynnag y bo modd. Mae hwn yn fater heriol ac yn un lle nad oes consensws eto ar sut i ddatrys safbwyntiau croes ynglŷn â'r polisi a'r ymarfer o ran plant sydd ar goll. Rydym wedi dwyn ynghyd sefydliadau'r trydydd sector a'r sector cyhoeddus, yn ogystal â'r pedwar Comisiynydd Heddlu a Throsedd fel rhan o ddigwyddiad bord gron ar y pwnc hwn.
- ganlyniad, comisiynodd Llywodraeth Cymru Plant yng Nghymru i gasglu barn plant a phobl ifanc sydd wedi cael cymorth oherwydd iddynt fynd ar goll, ochr yn ochr â phrosiect ar wahân i adolygu polisi, ymarfer a gweithdrefnau i weld sut y gallem sicrhau consensws yn well. Mae swyddogion yn casglu ac yn ystyried yr wybodaeth a'r casgliadau y mae'r prosiectau wedi'u nodi. Mae dadansoddiad cychwynnol yn awgrymu bod gan blant a phobl ifanc eu hunain farn amrywiol ar werth cyfweiliadau dychwelyd adref. Fodd bynnag, gallant fod yn ddefnyddiol os cânt eu cynnal yn dda ac maent yn ffordd bwysig i weithwyr proffesiynol helpu i nodi patrymau ymddygiad a rhoi atebion ar waith. Mae'n ymddangos bod y dystiolaeth a'r farn y dylai Cymru ddilyn y dull a ddefnyddir mewn mannau eraill, sef gwneud cyfweiliadau dychwelyd adref yn orfodol, yn parhau i fod yn gyfyngedig. Y cam nesaf yw rhannu canfyddiadau'r gwaith hwn gyda phartneriaid ac archwilio'r ffordd orau o gyflawni ein bwriad, ein heffaith a'n canlyniadau ar y cyd fel rhan o drefniadau cydlynol a chyson sy'n grymuso ac yn galluogi dulliau cymesur sy'n parhau i roi lle canolog i blant a'u barn, eu dymuniadau a'u teimladau.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Arweiniodd dadansoddiad o'r ymchwil y cyfeirir ato yn yr ymateb gwreiddiol i'r Pwyllgor at sefydlu Grŵp Llywio amlasiantaethol ar gyfer Plant sy'n mynd ar Goll o Gartref neu o Ofal ym mis Medi 2024. Roedd cynllun gwaith y grŵp yn cynnwys y canlynol:
 - adolygu'r Canllaw Ymarfer Cymru Gyfan ar gyfer Diogelu Plant sy'n Mynd ar Goll o Ofal a'r canllawiau Plant y Tu Allan i'r Ardal/Trawsffiniol ynghylch plant a phobl ifanc sydd wedi'u lleoli y tu allan i'w hardal awdurdod lleol yng Nghymru neu wedi'u lleoli yn Lloegr;
 - datblygu a chytuno ar set ddata amlasiantaethol graidd;

- mapio'r trefniadau presennol ar gyfer cynnal cyfweiliadau dychwelyd adref/cyfarfodydd briffio plant ar goll.
- Mae'r Canllaw Ymarfer Cymru Gyfan a'r canllawiau Plant y Tu Allan i'r Ardal/Trawsffiniol bron iawn wedi'u cwblhau, ac rydym wrthi'n trafod eu hail-lansio â Bwrdd Prosiect Gweithdrefnau Diogelu Cymru. Am y tro cyntaf, bydd Canllaw Ymarfer Cymru Gyfan yn cynnwys disgwyliad bod pob plentyn a pherson ifanc sy'n mynd ar goll, boed hynny o gartref neu o ofal, yn cael y cyfle i drafod y profiad hwn. Rydym wedi cael cymorth â hyn gan NYAS a Llamau i sicrhau bod digon o ganllawiau yn y ddogfen o ran ni waeth pwy y mae'r plentyn yn nodi fel y person y mae'n dymuno siarad ag ef, bod ganddo wybodaeth am bwrpas y cyfarfod hwn ac ym mha fodd y dylid ei gynnal er budd y plentyn.
- Chwe mis ar ôl ail-lansio'r dogfennau canllawiau hyn, byddwn yn ymgynghori â phartneriaid allweddol, gan gynnwys plant, gofawyr a gweithwyr proffesiynol i ystyried pa mor dda y maent yn cael eu hymgorffori mewn ymarfer.
- Wrth fapio'r ddarpariaeth ledled Cymru, rydym wedi nodi gwahaniaethau yn y modd y caiff cyfweiliadau dychwelyd adref/cyfarfodydd briffio plant ar goll eu cynnal a chan bwy y cânt eu cynnal. Mewn rhai ardaloedd, mae'r cyfarfodydd hyn yn cael eu cynnal gan swyddogion yr heddlu. Mewn ardaloedd eraill, mae gwasanaethau a gomisiynir, fel NYAS, yn eu cynnal, ac mae gan rai awdurdodau lleol eu darpariaeth 'fewnol' eu hunain. Yn y Canllaw Ymarfer Cymru Gyfan, rydym wedi cynnwys disgwyliad y bydd pob plentyn yn cael cynnig i gyfarfod â rhywun o'i ddewis wedi achos o fod ar goll er mwyn ystyried ei resymau dros fynd ar goll, nodi unrhyw faterion diogelu pellach neu anghenion unigol y dylid mynd i'r afael â nhw, yn ogystal â nodi ffyrdd y gellir atal achosion pellach o fynd ar goll.
- Gosod y disgwyliad yw cam cyntaf y gwaith hwn. Byddwn yn parhau i weithio gyda phartneriaid allweddol i ddeall ymhellach y ddarpariaeth ledled Cymru o ran cyfweiliadau dychwelyd adref/cyfarfodydd briffio plant ar goll yn ogystal ag archwilio sut y caiff y dogfennau canllawiau eu rhoi ar waith. Bydd hyn yn ein helpu i benderfynu ar y camau nesaf i wella cysondeb dulliau gweithredu amlasiantaethol o ran cyflawni'r gwaith hwn.
- Bydd NYAS a Llamau yn cael eu gwahodd i ymuno â'r grŵp amlasiantaethol y byddwn yn ei sefydlu yn y gwanwyn yn 2026 i ddatblygu set ddata graidd ar gam-drin plant yn rhywiol o dan y Strategaeth Genedlaethol ddeng mlynedd o hyd ar Atal ac Ymateb i Gam-drin Plant yn Rhywiol yn sgil y gydberthynas gref rhwng mynd ar goll a'r risg o wynebu, neu wynebu camfanteisio'n rhywiol ar blant.
- Yn ogystal, byddwn yn gweithio gyda NYAS, Llamau, tîm Arloesi a Dadansoddi y Swyddfa Genedlaethol Gofal a Chymorth ac adrannau eraill Llywodraeth Cymru sy'n ymwneud â chasglu a dadansoddi data er mwyn archwilio sut y gallwn gyflawni

set ddata amlasiantaethol ynghylch plant sy'n mynd ar goll o gartref neu o ofal. Gydag amser, bydd y grŵp hwn yn ehangu i gynnwys partneriaid allweddol eraill fel yr heddlu ac iechyd.

Argymhelliad 22.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth i godi'r trothwy uchaf ar gyfer yr holl gymorth a gynigir i bobl sy'n gadael gofal hyd nes eu bod yn 21 oed (fel y nodir yn adrannau 103 i 118 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, rheoliadau cysylltiedig, canllawiau a chodau ymarfer, gan gynnwys y cynllun Pan Fydda i'n Barod) i 25 oed ar gyfer pobl sy'n gadael gofal categori 3, categori 5 a chategori 6.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn

- Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i ddeddfu yn rhymor y Senedd hon i sicrhau bod gan bob person sy'n gadael gofal hawl i Gynghorydd Personol hyd at 25 oed. Gellir gwneud y newidiadau hyn drwy Reoliadau o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014. Mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi ysgrifennu at awdurdodau lleol am hyn, a'r disgwyliadau o ran y cyllid a ddarperir.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Bydd unrhyw berson ifanc yn wynebu heriau wrth drosglwyddo i fywyd fel oedolyn yn sgil mwy o gyfrifoldebau a byw yn annibynnol. Rydym yn cydnabod bod pobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal yn aml yn wynebu heriau ychwanegol. Gall y rhain ymwneud â rheoli newidiadau wrth adael gofal, gan gynnwys y disgwyliad i fyw fel oedolyn ar unwaith a chael annibyniaeth ariannol a byw yn annibynnol, wrth i bobl ifanc eraill efallai gael cymorth eu rhieni i'w helpu i lywio'r heriau hyn.
- Mae pobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal yn aml yn teimlo fel nad ydynt wedi'u paratoi, gan gyrraedd pwynt o ddiffyg cymorth ar eu cyfer. Mae hyn yn golygu eu bod yn aml yn wynebu anghydraddoldebau mewn canlyniadau o gymharu â'u cyfoedion.

- Ers 2017/18, mae awdurdodau lleol wedi cael cyllid ychwanegol gwerth £1m i estyn cymorth gan Gyngorwyr Personol i'r rhai sy'n gadael gofal rhwng 21 a 25 oed.
- Y llynedd, cynhaliom arolwg o wasanaethau ledled Cymru i'r rhai sy'n gadael gofal i ganfod faint ohonynt oedd yn cynnig gwasanaethau i'r rhai sy'n gadael gofal hyd at 25 oed. Dangosodd yr arolwg fod 90% yn cynnig gwasanaeth gan gyngorwyr personol i'r rhai sy'n gadael gofal hyd at 25 oed, er nodwyd rhai bod hyn ar sail anghenion.
- Rydym wedi ymrwymo o hyd i adolygu ein his-ddeddfwriaeth ynglŷn â'r rhai sy'n gadael gofal, gan gynnwys estyn hawl y rhai sy'n gadael gofal i Gyngorydd Personol hyd at 25 oed, ond bwriadwn wneud hyn yn rhan o'n hadolygiad ehangach o God Ymarfer Rhan 6. I lywio'r gwaith hwn, rydym yn aros am ganlyniadau'r ymchwil bresennol gan CASCADE y disgwylir iddo gyflwyno'i adroddiad y flwyddyn nesaf, yn ogystal â'r gwerthusiad o'r Peilot Incwm Sylfaenol y bwriedir ei gynnal ym mis Tachwedd 2026. Bydd y rhain yn cyfrannu at ein gwaith yn gydgynhyrchol â rhanddeiliaid, gan gynnwys plant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal.

Argymhelliad 23.

Dylai Llywodraeth Cymru ddiwygio adran 108 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a rheoliadau, canllawiau a'r cod ymarfer sy'n ymwneud â chynllun Pan Fydda i'n Barod i:

- ymestyn y terfyn oedran ar gyfer pob person ifanc sy'n dymuno cymryd rhan yn y cynllun i 25 oed; a
- dileu rhwystrau i'r cynllun, gan gynnwys y potensial i ddileu cymeradwyaeth gofalwyr maeth; y gostyngiad mewn taliadau i ofalwyr maeth; ac
- ystyried sut y gallai pobl ifanc ymuno â'r cynllun a derbyn yr holl gymorth sydd ar gael iddynt heb orfod ymrwymo i gytundebau tenantiaeth gyda'u gofalwyr maeth.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod y gall y newid i fod yn oedolyn fod yn anoddach i adawyr gofal nag i lawer o'u cyfoedion o oedran tebyg. Felly mae'n bwysig bod y bobl ifanc hyn yn cael dilyniant pan fyddant yn oedolion. Bydd hyn yn helpu i sicrhau nad oes tarfu sydyn ar eu trefniadau byw, a allai gael effaith negyddol ar eu sefydlogrwydd emosiynol, eu haddysg, eu hyfforddiant neu eu cyflogaeth, neu ar eu gallu i ddatblygu sgiliau byw'n annibynnol.

- Felly, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i gefnogi'r cynllun Pan Fyddda i'n Barod a sicrhau bod pob person ifanc sydd mewn gofal maeth yn cael cynnig cyfle i barhau i fyw gyda'u gofalmwyr maeth y tu hwnt i'w pen-blwydd yn 18 oed, hyd at 21 oed, neu hyd at 25 oed os ydynt yn cwblhau rhaglen addysg neu hyfforddiant y cytunwyd arni.
- Rydym yn ymwybodol bod rhai heriau ynghlwm wrth y cynllun, ac yn ystod y Senedd hon byddwn yn cynnal adolygiad llawn o'r cynllun Pan Fyddda i'n Barod gan fanteisio ar yr wybodaeth a gasglwyd am yr hyn sy'n gweithio'n dda a'r hyn nad yw'n gweithio, a chydweithio â'n rhanddeiliaid a defnyddwyr gwasanaethau ledled Cymru ar y newidiadau gofynnol.
- Fel rhan o'r adolygiad hwn, byddwn yn ystyried a oes angen diwygio'r ddeddfwriaeth bresennol a'r canllawiau presennol i gyflwyno newidiadau a fydd o fudd pellach i'n pobl ifanc a'r gofalmwyr sy'n eu cefnogi, ochr yn ochr â darparu sylfaen gadarnach ar gyfer y cynllun Pan Fyddda i'n Barod yng Nghymru. Ar yr un pryd, byddwn yn edrych ar ffyrdd o fonitro'r camau gweithredu er mwyn sicrhau dull mwy cyson ledled Cymru.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Byddwn yn comisiynu adolygiad llawn o'r cynllun Pan Fyddda i'n Barod cyn bo hir. Bydd yr adolygiad hwn ar ffurf gwerthusiad dau gam yn ystod 2025/26 a 2026/27 a bydd yn nodi opsiynau ac argymhellion ar gyfer gwella'r cynllun ac, yn y pen draw, gwella bywydau plant a phobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal yng Nghymru.

Argymhelliad 24.

Dylai Llywodraeth Cymru gynnal adolygiad a chynnwys pobl ifanc â phrofiad o fod mewn gofal a rhanddeiliaid allweddol eraill i ganfod sut y gellir ymestyn Pan Fyddda i'n Barod i bobl ifanc mewn gofal preswyl, y rhwystrau ynghlwm wrth hynny a pha gamau y gellir eu cymryd i oresgyn y rhwystrau hynny. Dylai'r adolygiad gyflwyno'i adroddiad erbyn mis Rhagfyr 2023 fan bellaf.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbynn yn rhannol

- Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i gynnal adolygiad llawn o'r cynllun Pan Fyddda i'n Barod yn ystod tymor y Senedd hon, gan ddefnyddio'r wybodaeth a gasglwyd am yr hyn sy'n gweithio'n dda a'r hyn nad yw'n gweithio, a chydweithio â'n

rhanddeiliaid a defnyddwyr gwasanaethau ledled Cymru mewn perthynas â'r newidiadau gofynnol. Fel rhan o'r adolygiad hwn, bydd ystyriaeth yn cael ei rhoi i ddichonoldeb ymestyn y cynllun Pan Fydda i'n Barod i bobl ifanc mewn gofal preswyl.

- Bydd y gwaith yn cael ei wneud yn ystod tymor y Senedd hon gyda'r bwriad o wneud unrhyw newidiadau deddfwriaethol angenrheidiol yn ystod rhaglen ddeddfwriaethol nesaf y Senedd.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Yn rhan o'r adolygiad y cyfeirir ato uchod, bydd dichonoldeb galluogi pobl ifanc mewn gofal preswyl i elwa ar ddarpariaeth Pan Fydda i'n Barod hefyd yn cael ei ystyried.

Argymhelliad 25.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Fel rhan o ddiwygiadau ymbarél i rianta corfforaethol, dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth i wneud y canlynol:

- Diwygio Deddf Tai 1996 i sicrhau mai pobl â phrofiad o fod mewn gofal sydd â'r brif flaenoriaeth wrth ddyrannu tai.
- Diwygio Deddf Tai 1996 i ddatgan y dylid diystyru 'cysylltiad lleol' ar gyfer pobl â phrofiad o fod mewn gofal.
- Diwygio Deddf Tai (Cymru) 2014 i sicrhau bod pobl dros 21 oed â phrofiad o fod mewn gofal yn cadw statws "angen blaenoriaethol" pan fyddant yn ddigartref.
- Diwygio Deddf Tai (Cymru) 2014 fel na ellir cyfeirio pobl â phrofiad o fod mewn gofal sy'n wynebu digartrefedd at awdurdod lleol arall ar sail 'cysylltiad lleol' os nad ydynt yn dymuno i hynny ddigwydd.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn yn rhannol

- Mae ein Rhaglen Lywodraethu yn cynnwys ymrwymiad i ddiwygio cyfraith tai a gweithredu argymhelliad y Grŵp Gweithredu ar Ddigartrefedd i ddiwygio gwasanaethau digartrefedd yn sylfaenol er mwyn canolbwyntio ar atal ac ailgartrefu cyflym.
- Er mwyn datblygu'r ymrwymiad hwn mae Panel Adolygu Arbenigol wedi'i sefydlu i adolygu a gwneud argymhellion ar gyfer diwygio deddfwriaethol. Cafodd y panel ei gynnull ym mis Awst 2022 a bydd yn adrodd ym mis Awst 2023.

- Fel rhan o'i drafodaethau, mae'r panel wedi ystyried y profiad o ddigartrefedd i'r rhai sy'n gadael gofal a pha fesurau atal wedi'u targedu, a hwylusir naill ai drwy ddeddfwriaeth neu drwy ddulliau polisi ehangach, fyddai'n atal digartrefedd yn well i'r grŵp hwn.
- Ar ôl derbyn adroddiad terfynol y Panel Adolygu Arbenigol, bydd Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi Papur Gwyn, a fydd yn nodi ein cynigion ar gyfer newid deddfwriaethol i sicrhau bod digartrefedd yn cael ei atal ar gyfer y rhan fwyaf o'r rhai sy'n wynebu risg; ac i sicrhau, pan na ellir ei atal, ei fod yn anaml, yn fyr, ac nad yw'n digwydd dro ar ôl tro.
- Mae argymhellion y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg wedi llywio trafodaethau parhaus y panel a'r gwaith datblygu cyfocrog ar y Papur Gwyn ac rydym wedi ymrwymo i weithredu i atal digartrefedd i'r rhai sydd â phrofiad o fod mewn gofal drwy'r diwygiadau hyn.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Bydd Bil Digartrefedd a Dyrannu Tai Cymdeithasol (Cymru), a gyflwynwyd ar 19 Mai 2025, yn trawsnewid yr ymateb i'r rhai sy'n ddigartref yng Nghymru ac yn newid ein system ddigartrefedd yn sylfaenol, i ganolbwyntio ar ymyrraeth gynharach ac atal.
- I gydnabod y risg uwch o ddigartrefedd y mae pobl ifanc sy'n gadael gofal yn ei hwynebu, mae'r Bil yn cyflwyno pecyn o fesurau sydd wedi'u cynllunio ar y cyd i roi diwedd ar y defnydd o'r system ddigartrefedd fel llwybr allan o ofal a gwella'r broses o symud o ofal i fyw yn annibynnol.
- Bydd disgwyliad ar wasanaethau cymdeithasol ac awdurdodau tai lleol i weithio gyda'i gilydd i ddatblygu protocolau ar y cyd ar gyfer pobl ifanc. Bydd y Bil hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i wasanaethau cymdeithasol gymryd camau rhesymol i sicrhau bod llety addas ar gael i'w feddiannu ar gyfer rhai pobl ifanc sy'n gadael gofal pan fyddant yn gwneud hynny.
- Bydd pobl ifanc sy'n gadael gofal y mae'r dyletswyddau hyn yn berthnasol iddynt yn cael eu cydnabod fel grŵp y mae rhaid rhoi ffafriaeth resymol ac, felly, eu blaenoriaethu wrth ddyrannu tai cymdeithasol.
- Mae hyn yn debygol o fod yn ddull gweithredu mwy effeithiol ar gyfer sicrhau bod pobl ifanc yn symud o ofal i fyw yn annibynnol heb ddod yn ddigartref.

Argymhelliad 26.

Rhaid i Lywodraeth Cymru gynnal adolygiad o'r cymorth a gynigir i bobl ifanc gan Gynghorwyr Pobl Ifanc. Dylai'r adolygiad ystyried:

- y pryderon a nodir yn yr adroddiad hwn sy'n ymwneud â Chynghorwyr Pobl Ifanc a'r broses cynllunio llwybr;
- yr effeithiau tebygol ar lwyth gwaith cyfunol Cynghorwyr Pobl Ifanc yn sgil y diwygiadau a nodir yn yr adroddiad hwn (yn enwedig y rhai sy'n ymwneud â therfyn oedran uchaf ar gyfer cymorth i'r rhai sy'n gadael gofal a'r rhai sy'n ymwneud â gwasanaethau eiriolaeth optio allan ar gyfer plant mewn gofal a'r rhai sy'n gadael gofal); ac
- unrhyw gamau gweithredu sydd eu hangen o ganlyniad.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Derbyn

- Bydd Llywodraeth Cymru yn cynnal adolygiad fel y manylir gan y Pwyllgor yn yr argymhelliad hwn. Bydd yr adolygiad hwn yn llywio'r gwaith a amlinellir yn yr ymateb i argymhelliad 22, sef deddfu yn nhymor y Senedd hon i sicrhau bod gan bob person sy'n gadael gofal hawl i Gynghorydd Personol hyd at 25 oed.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Ym mis Awst 2024, cynhaliom arolwg gan holi awdurdodau lleol am y gwasanaethau y maent yn eu darparu i bobl ifanc sy'n gadael gofal, gan ofyn am wybodaeth ynghylch nifer presennol y Cynghorwyr Personol, swyddi gwag, llwythi achosion, materion o ran recriwtio, disgrifiadau swydd a manyleb o ran hyfforddiant. Mae'r hyn a ddysgom fel a ganlyn:
 - Cynigiodd 52% awgrymiadau i wella rôl neu wasanaeth y Cynghorydd Personol, a dim ond 8 awdurdod lleol neu 38% oedd yn teimlo bod swyddogaethau Cynghorwyr Personol fel y nodir ar hyn o bryd yn briodol ac yn gyfredol.
 - Roedd 142 o Gynghorwyr Personol cyfwerth ag amser llawn (mewn 21 o awdurdodau lleol) gyda llwythi achosion yn amrywio o rhwng 10 i 56 o achosion fesul Cynghorydd Personol.
 - Roedd y mwyafrif o'r awdurdodau lleol (81%) naill ai wrthi'n recriwtio Cynghorwyr Personol neu wedi nodi bod angen rhagor o Gynghorwyr Personol arnynt.
 - Roedd y mwyafrif helaeth (90%) yn cynnig Cynghorwyr Personol i bobl ifanc sy'n gadael gofal hyd at 25 oed, er bod rhai yn cadarnhau nad oedd hyn yn ddarpariaeth gyffredinol i bob unigolyn a'i bod yn seiliedig ar anghenion.
 - Mae disgrifiad swydd Cynghorydd Personol yn amrywio'n sylweddol ledled Cymru ac ymddengys bod lefel y sgiliau a'r cymwysterau y mae eu hangen yn is na phroffesiynau cyfatebol eraill.

- Nid yw ymarfer myfyriol neu oruchwyliaeth yn cael eu defnyddio yn gyffredinol ychwaith ac mae'r llwythi achosion, nifer y Cynghorwyr Personol a strwythur timau ar gyfer pob awdurdod lleol hefyd yn amrywio'n sylweddol.
- Rydym yn cynnal trafodaethau â thimau pobl ifanc sy'n gadael gofal ledled Cymru i greu grŵp cymheiriaid a fydd yn cyfrannu at ddatblygu canllawiau ynghylch y themâu a awgrymir a ganlyn yn sgil yr ymatebion i'r arolygon:
 - Diffiniad clir o Gynghorydd Personol i leihau'r loteri cod post, gan gynnwys disgrifiad rôl, llwythi achosion, goruchwyliaeth, cymwysterau, hyfforddiant, ac ati.
 - Hygyrchedd ac effeithiolrwydd: hawliau i bobl ifanc, enghreifftiau o arferion gorau, adnoddau i olrhain canlyniadau, eglurder o ran categorïau, rhagfynegi'r galw, ac ati.
 - Gweithio'n rhngasiantaethol a throsglwyddo i wasanaethau oedolion.
 - Sicrhau llais pobl ifanc wrth ddiffinio'r gwasanaeth, hynny yw beth y mae pobl ifanc ei angen gan Gynghorydd Personol, terminoleg a ffefrir a sut orau i ddiwallu eu hanghenion.
- Bydd hyn yn sicrhau bod y canllawiau yn seiliedig ar dystiolaeth a bydd yn cynnwys yr arferion gorau ar gyfer y cymorth y mae pobl ifanc sy'n gadael gofal yn ei gael, gan gynnwys cyfres o ganlyniadau mesuradwy.
- Yn ogystal, mae CASCADE yn cynnal astudiaeth i ddeall profiadau pobl ifanc sy'n gadael gofal, Cynghorwyr Personol a rhanddeiliaid eraill o ran y cymorth a ddarperir gan dimau Cynghorwyr Personol yn ystod y broses o adael gofal. Bydd yr astudiaeth yn cydweithio â'r rhai sy'n cymryd rhan drwy ddulliau ymchwil cydgynhyrchiol a chyfranogol i ddatblygu canllawiau ymarfer, ymchwil yn y dyfodol a fydd yn gysylltiedig ag ymarfer Cynghorwyr Personol a gwella canlyniadau pobl ifanc sy'n gadael gofal. Rydym yn ymwneud â'r astudiaeth i osgoi dyblygu gwaith a sicrhau ein bod yn ymgorffori ei chanfyddiadau i'r canllawiau.
- Bydd y gwaith hwn hefyd yn llywio'r adolygiad o'n his-ddeddfwriaeth sy'n ymwneud â phlant sy'n derbyn gofal a phlant sy'n cael eu lletya.

Argymhelliad 27.

Mae'r Pwyllgor yn argymhell:

Fel rhan o ddiwygiadau ymbarél i rianta corfforaethol (gweler diwygiad radical 3), dylai Llywodraeth Cymru ddiwygio Deddf Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru) 2022 i wneud y canlynol:

- gosod dyletswydd i hyrwyddo addysg drydyddol i bobl â phrofiad o fod mewn gofal; ac
- ychwanegu amod cofrestru gorfodol sy'n ymwneud â hyrwyddo cyfranogiad, cadw, lleihau bylchau, cyrhaeddiad a chymorth i bobl â phrofiad o fod mewn gofal.

Ymateb Llywodraeth Cymru adeg yr adroddiad: Gwrthod

- Mae Deddf Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru) yn gosod dyletswydd ar y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil i hyrwyddo addysg drydyddol i "grwpiau nad oes ganddynt gynrychiolaeth ddigonol" ac mae'n ei gwneud yn ofynnol i'r Comisiwn fod ag amod cofrestru ar gyfer darparwyr sy'n ymwneud â chyfranogiad, cadw, lleihau bylchau cyrhaeddiad, a chymorth ar gyfer "grwpiau nad oes ganddynt gynrychiolaeth ddigonol". Diffinnir "grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol" yn y Ddeddf fel "grwpiau nad oes ganddynt gynrychiolaeth ddigonol mewn addysg drydyddol Gymreig o ganlyniad i ffactorau cymdeithasol, diwylliannol, economaidd neu sefydliadol".
- Mae'r disgrifiad hwn yn cynnwys, yn fwiadol, bobl sydd â phrofiad o fod mewn gofal, ac mae adroddiad y pwyllgor yn tanlinellu ymhellach yr angen i'r Comisiwn weithio gyda sefydliadau addysg uwch ac addysg bellach i annog cyfranogiad pobl â phrofiad o fod mewn gofal mewn addysg drydyddol ac i roi cyfle cyfartal iddynt yn yr addysg honno. Bydd y Ddeddf fel y'i pasiwyd yn ei gwneud yn ofynnol iddo wneud hynny.

Y diweddaraf gan Lywodraeth Cymru – Tachwedd 2025

- Mae Deddf Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru) eisoes yn gosod dyletswyddau clir ar Medr (y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil sefydledig) i hyrwyddo cyfranogiad, cadw dysgwyr a chyrhaeddiad ar gyfer grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol, sy'n cynnwys dysgwyr â phrofiad o fod mewn gofal. I gryfhau'r gwaith cyflawni, byddwn yn gweithio gyda Medr i sicrhau bod canllawiau a phrosesau monitro yn cyfeirio'n benodol at ddysgwyr â phrofiad o fod mewn gofal fel un o'r grwpiau o dan sylw heb gynrychiolaeth ddigonol. Mae ymgynghoriad parhaus Medr ar ei system reoleiddio newydd yn cynnig amodau cofrestru gwell i ymgorffori cyfleoedd cyfartal a llwyddiant dysgwyr, gan gynnwys cymorth wedi'i deilwra ar gyfer dysgwyr â phrofiad o fod mewn gofal. Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i weithio ar y cyd â Medr i sicrhau bod y gwaith yn cyd-fynd ag ymrwymadau ehangach fel y Siarter Rhianta Corfforaethol a Chynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol.